

משה בירנבוים

גוי"נ לקוה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע ועכ"א

מליזענסק

עיה"ק טבריא תובב"א

בעוהש"ת

פרשת ואל

אינם רצוים לפני המקום ואינו מתאווה לתפלתו, וזה אולי כוונתו בשאלתו התחת אלקים אנכי, דמי יודע אם אני עדיין חוסה תחת כנפי השכינה.

ולכאורה הרי גם אלל אברהם אבינו ע"ה רואים שהיו לו מיד בניס מהגר, ורק שרה אמנו הייתה עקרה, ואם כן לריך הצנה למה נשתנו אברהם אע"ה ויעקב אע"ה, מיאחזק אע"ה ושרה רצקה ורחל אמותינו ע"ה.

אלל דיוצן ע"פ מה דאיתא בספיה"ק קדושת לוי בפרשתינו עה"כ וירא ה' כי שנואה לאה ויפתו את רוזבוה. וזה"ק ואיתא במדרש כי שנואה מעשי עשו צעיניה. הענין השם יתצרך מונע הטבע מן הנדיקים ומהפך מחמת שמתאווה לתפלתן כנדע שלזה היו אמותינו עקרות כדי שיתפללו על צניס, ולא היה בלא זה מתפללת שלא תפול בגורלו של עשו, ולזה לא מנע השם יתצרך ממנה הריון, כי די לה התפלה זו מחמת שמתאווה הקדוש צרוך הוא לתפלתן והבן. עכלה"ק.

וצוה אפשר להצין דאברהם אע"ה שמקטנותו היו לו רדיפות וכו' וכן יעקב אע"ה שהיו לו תמיד רדיפות מעשיו והורך לצרוח מציתו ולהסתחר שנים רבות צישיצת שם ועבר, וגם אח"כ בהלכו חרנה, רדף אחריו אליפו להרגו, והיה יעקב אע"ה רגיל להתפלל ככתוב "ויפגע" שפירשו רבותינו שהוא לשון תפילה, וכן אמר תמיד תהלים כדאיתא במדרש רבה (בראשית פרהה סח פסקה יא) וישכב במקום ההוא רבי יהודה ור' נחמיה ר' יהודה אמר כאן שכב אצל כל י"ד שנה שהיה טמון בצית עבר לא שכב, ור' נחמיה אמר כאן שכב אצל כל כ' שנה שעמד בציתו של לכן לא שכב ומה היה אומר ר' יהושע בן לוי אמר ט"ו שיר המעלות שצספר תהלים מאי טעמיה (תהלים קכג) שיר המעלות לדוד לולי ה' שהיה לנו יאמר נח ישראל ישראל סבא ר' שמואל בר נחמן אמר כל ספר תהלים היה אומר מה טעם (שס כג) ואתה קדוש יושב תהלות ישראל ישראל סבא: ע"כ לה"מ.

וכן ראיתי צסס הרה"ק מוהרנ"א מדינוב זי"ע, דליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, וזה מרומו צתיצת בראשית, יעקב אמר תהלים צעת ש'היה ריזעה.

לכן כבר לא נצרכו להיות עקרים. כי כבר התפללו בלא זה, ולא נצרכו לעוד התעוררות צכדי להתפלל.

וזה הענין גם צכל דבר שקורה לאדם, שהכל צא לעוררנו לעבודת הש"ת, וכדאיתא צמסכת ערכין (טו, ע"ג) עד היכן תכלית יסורין אמר רבי אלעזר כל שארגו לו צגד ללבוש ואין מתקבל עליו, מתקיף לה רבא זעירא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני, גדולה מזו אמרו, אפילו נחכונו למוזג צחמין ומוזג לו צזוגן, צזוגן ומוזג לו צחמין, ואת אמרת כולי האי, מר צריה דרבינא אמר, אפילו נהפך לו חלוקן, רבא ואיתימא רב חסדא ואיתימא רבי יצחק ואמרי לה צמתניתא תנא, אפילו הושיט ידו לכיס לטול שלש ועלו צידו שמים וכו'. ע"כ לשון הגמרא.

ולכאורה למה נחשבים צדריס כה פעוטים כיסורים, הלא כל צר דעת יתצרך בלצו לאמר שאלו יהיו כל יסוריו ולא מעבר לכך.

צתוה"ק צפרשתינו מסופר אודות יציאתו של יעקב אבינו ע"ה מצית אציו עד הגיעו אל צית לכן ונישואיו אל רחל ולאה וכו' ולידת השצטים הק' וכו', והנה צפרשה זה וצפרשיות חומש צראשית צכלל, שהם צרוצן סיפור תולדות שמים וארץ ותולדות אצותינו ע"ה, צבר מוצא צספרי רצותינו שאינם צאים לסיפורי מעשיות צעלמא, אלל דמעשי אצות סימן לצניס, והם היסוד והצסיס לדעת הנהגת האדם ע"פ דרכי אצות שזה דרך התוה"ק.

צפרשתינו ויוזר אף יעקב צרוזל ויאמר התווצת אלקים אנכי אשר בונע במוך פרי בטן (ל, ב) וצרש"י הק', אשר מנע ממך: את אומרת שאעשה כאצא, אני איני כאצא, אצא לא היו לו צניס, אני יש לי צניס, ממך מנע ולא ממני. עכלה"ק.

והנה צבר עמדו צוה רבים מאוד, היתכן שיעקב אבינו ע"ה, יאמר כואת, צצאמת יכול להתפלל ואכן אם לא היו לו צניס או אז היה צאמת מתפלל כפי שאציו התפלל, אלל משום שלו צבר יש צניס, ורק לרחל אין, לכן אינו יכול להתפלל עליה.

ועוד דאם הציצה כפי צרש"י מסציר היינו משום שיש לו צבר צניס, אז מה הפי' צלשון הפסוק התחת אלקים אנכי, ומה השייכות לזה.

ואולי אפשר לפרש ע"פ מאמר תו"ל מסכת יצמות (סד, ע"ה) א"ר יצחק מפני מה היו אצותינו עקורים מפני שהקדוש צרוך הוא מתאווה לתפלתן של צדיקים. ע"כ.

דהנה יעקב אבינו ע"ה שהיה שפל מאד צעיני עצמו, וכפי שרואים צתחילת הפרשה, שגם אחרי שהקצ"ה הצנחיו "והנה אנכי עמך ושמתין צכל אשר תלך" צכל זאת אמר, "אם יהיה אלקים עמדי ושמרני" וזה לא שחלילה נסתפק בהצטמת הקצ"ה, אלל כפי שפי' רש"י הק' צפרשת וישלח עה"כ "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית עמי" ופי'רש"י: נתמעטו זכותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכן אני ירא שמת משהצטחתי נתלכלכתי צחטא, וכו' ע"כ. שרואים אנו שיעקב אבינו פחד משום שחש צמתא גרם החטא ואינו ראו לבלום.

וכפי שידוע מוהרה"ק הרבי מלוצלין זי"ע שאמר שאפילו שאם מלאך יאמר לו שהוא צדיק אינו יאמין לו, ואם הקצ"ה עצמו יאמר לו שהוא צדיק, הרי יצטרך להאמין לזה, אצל גם אז זה יהיה רק לרגע הזה עצמו צבו אמר לו הקצ"ה, אצל רגע אח"כ צבר לא יחשוב שהוא צדיק, כי צרגע אחד אפשר ליפול ממדרגת צדיק.

ולכן יעקב אבינו ע"ה צרגע אחד אחר שהקצ"ה הצנחיו, צבר חש צאולי גרם החטא.

וואת אולי אפשר לפרש צכוונת יעקב אבינו ע"ה, צאומרו "את אומרת שאעשה כאצא, אני איני כאצא, אצא לא היו לו צניס, אני יש לי צניס, ממך מנע ולא ממני. דהנה אצותינו ואמותינו היו עקרים כי הקצ"ה מתאווה לתפלתן של צדיקים,

ועקב אמר הנה אציו גם לא היו לו צניס משום שהקצ"ה התאווה לתפלתו, ואילו אני איני עקר דצבר יש לי צניס, וזה סימן שמעשי

אלא מצואר צספרים הקדושים, דתכלית היסורים צעולם הזה הוא צכדי לזכר וצציקר לעורר האדם לחזור למוטצ וכו', ולכן אס האדם נתעורר מדבר מועט, אינו זקוק יותר לדבר שיעוררו, כפי שאדם הניעור משנתו צדבר קל, אינו זקוק לאמצעים קשים מכך, וזה לשון הגמרא עד היכן תכלית יסורין, כי אס אדם מתעורר מיסורים כאלו זה צבר התכלית של היסורין.

והנה ציצמות (סג, ע"א) א"ר אלעזר צר אצינא, אין פורענות צאה לעולם אלא צשציל ישראל, שנאמר, הכרתי גויס נשמו פנתס המרצמי חולותס וכתיב אמרתי אך תיראי אחתי תקחי מוסר.

וכפי מועשה שהיה אצל "החפץ חיים" שכשסיפרו לו שבמודיעת סין או יפן אירעה רעידת אדמה חזקה נואד ונהרסו אלפי בתים ונהרגו אלפי אנשים, וכששמעו זאת "החפץ חיים" הזדע נואד, ואמר שזה בא לעורר אותנו להתחזק בעבודת ה', ותמהו לפנינו למה אומר שרעידת אדמה שאירעה במדינה רחוקה נואד שאין בה תושבים יהודים כלל, בא לעורר יהודים להתחזק, מה הקשר לזה?

והסביר החפץ חיים, שאם יהודי יהיה בכיכר העיר במדינה שאין בו יהודים, ובכיכר העיר יהיו אפי' נאות אנשים, וישמע מישוהו אומר בשפת הקודש יידיש, "רבי יהודי מה נשמע", הרי ידע שמתכוין אליו, אפי' שבכיכר נמצאים באותה עת נאות אנשים, בכל זאת יבין, שאם מישוהו מדבר בשפתו שאינו שפת שאר האנשים שם, אז מתכוין אליו,

השפה שהקב"ה מעורר את בני ישראל, כוכרת רק לבני ישראל, שהרי אומות העולם מולבישים את כל הקורה בטבע, ורק בני ישראל מבינים שכל דבר שקורה בעולם בא לעורר אותנו, ולכן אף שהמקרה אירעה במדינה רחוקה, אבל בהיות ששם אין מבינים את הלשון הזה, לכן זה בא רק לעורר יהודים, אלא שהקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו, לא רצה חלילה שבני ישראל יהיו ניזוקים מוכך לכך עשה זאת בסין ולא בליטא ע"כ.

ולכן כעת שאנו עומדים קרוב לציאת הגואל, ורוצים לעורר אותנו לשוב אל ה', שומעים אנו שמועות ומאורעות מכל קצו מצל, וזה מתקדו הש"ת לעורר אותנו ע"י צרות שיפקדו את אומות העולם, ואס נתעורר מכך ונצין שהכוונה לעוררנו, ואין צוה כוונה לעורר את האומות, כי זה לא שפתס, ואינס מצינים את תכלית היסורים, וכשנתחזק צתורה וצמלוות וצמעש"ט, הרי צוה צבר לא יצטרכו לעורר אותנו ציותר מכך.

והעיקר להתחזק בצאמונה וצטחון, ולדעת כי ה' הוא האלקים, גם כשנראה לנו חלילה שמדת הדין פרושה, הרי זה מהשס הויה שזה רחמים, ולדעת שאין עוד מלצדו, ושאין לנו מלך אלא אתה, ואז אצינו אצ הרחמן לא יעוצנו, ויקוים צנו ההצטפה שהוצטט ליעקב אע"ה כי לא אעזבך עד אשר אם עשייתי את אשר דברתו כך (כוז, טו) וכפי מועשה שסיפר החסיד ר' אליעזר קליוויר מוסעריט שפעם אחת הי' בוויזניצא וחי' לו לדבר איזה ענין עם מורן [הרה"ק היצמח צדיק מוויזניץ ז"ע], שנצרך לישועה. אמר מורן, הקב"ה הבטיח ליעקב אבינו ע"ה כי לא אעזבך עד אשר אם עשייתי את אשר דברתי לך (פי' וינא) וקשה דנשמע דאחר שיקיים הבטחתו. יעזוב אותו והלא א"א להתקיים אפילו רגע אחת בלי השגחתו ית',

וסיפר מוחרב הקדוש מווארדיטשוב ז"ע שבא לפניו איזה חסיד מואנ"ש וסיפר לו מיצבו ומוענדו כי ברע הוא. ומקודם לזה הי' עשיר וכעת הוא בעייח גדול. ועוד לא נשמע בין החיים כי אבד העושר ההוא. במסחרים רעים. השיב לו הה"ק דעתי שתקנה לאזע (הגרלה בלוטו) מוהלאטריע. ובטח תרויח בה מועות הרבה. ואמר החסיד (להרה"ק מווארדיטשוב) זאת ידעתי כי הבטחת אדמו"ר יעשה פרי אך מוי יודע למתי. ודרך הלאזע שיעברו לפעמים איזה שנים עדי ירוחו. ובין כך ובין כך יש לי בת שהגיעה לפרקה וצריך לי הוצאה להשיא אותה. ואף אם לא אסלק הנוניא בשלימוות כי יאמינו לי.

אזי הבטיח לו הרה"ק כי עד מוחרה הקב"ה יזמין לו מועות על זה אף טרם שירווח בהלאזע (בהגרלה). וכן הוה שנסע משם אחרי קניית הלאזע. והגיע לקרעטיטו אחת ונשאר שם על לינת לילה. ובלילה ההוא בא לשם איזה שר גדול מוהפריצים עם עגלה רתומה. ונשאר גם כן בשם ללון. בבתי גואי. וישן וחלום כי יש בכאן בבתי החצירות איש יהודי שיש לו לאזע שטוב מוזה. לכן יראה להחליף עמו. שיתן לו הלאזע שלו שיש אצלו בצלחתו. ויהודי יתן שלו כי הלאזע של היהודי בטח יעשה פרי. ושלו איננה שוה כלום. ויקץ והנה חלום. וישן וחלום שנית כזה. אזי עכוד מנושכבו ותפעם רוחו. וצוה להמושרת שיחקור אם יש בשם איש זר. ובאם המוצא תמוצא יהודי יקרא אותו ביתו פנימה. ופושפש ומוצא וקרא לו ועמוד לפניו. ודרש מואתו השר את כל נודע לו שיש לו לאזע. אז אמר לו גם אנו יש תחת ידינו לאזע אחת בוא ונחליף זה עם זה. ואני אתן לך איזה זהובים כסף עוד יותר. אמר החסיד איני רוצה. אף אם תתן לו כהנה וכהנה לא אוכל להחליף. והשר הוסיף עד אלף זהובים כסף ויתן לו גם הלאזע שלו. וכאשר ראה כי החסיד בכל זה אינו מרוצה בהחליפין אזי קם בחמתו ואמר להמושרת שלו שיקחנה בחזקה. והמושרת כן עשה. ואין מידי מוציל. ומסרה להשר. ובכל זה אמר השר. אינני רוצה לגזלה רק הנני נותן לך האלף כסף וגם הלאזע שלי. והחסיד הוכרח לקבל בעל כרחו ע"כ. ואמר גם זו לטובה.

ונסע לביתו ועשה החתונה בהרחבה. והודה ל' ולא ארכו הימים. כי הרויח בהלאזע שמוסר לו הפריץ בעל כרחו כמה אלפים זהובים כסף. ונסע תיכף לבארדיטשוב לקבל פני רבו.

וכאשר בא אל הקדוש פנימה. א"ל. הנה ראיתי כי המול שלך השפיל עד לעפר. הכרחתו לישלוח את בעל החלונות שידבר על לב הפריץ שיחליף אתך כי ראיתי הלאזע שלו ירויח ולא שלך והאלף כסף שהוסיף לך יען כי אמרת שבהכרח לך שתעשה תיכף חתונה. לכן מתחלה הי' לך ישועה קטנה. ואחר כך ישועה הגדולה. ונסע האיש לביתו ונעשה עשיר גדול עוד יותר מתחלה.

ככה סיפר לו מורן מוויזניצא. וסיים כי לזה כיון הקב"ה במאמרו ליעקב אבינו ע"ה "כי לא אעזבך עד אשר אם עשייתי וכו'" כלומר אפי' עד שתבוא הישועה הגדולה בכל זה לא אעזבך ויהי לך ישועה קטנה עכ"פ מתחלה, וכאשר יבוא הישועה הגדולה בודאי יהי כל טוב סלה.

ומעשי אצות סימן לננים וכפי שפי' צספה"ק "מורת שמעון" לא עת האסף הבוקנה השיקו הצאן ולכו רעו (כט, ו). כאשר אין עוד הזמן שתאסף המוקנה - ישראל מוארבע כנפות, על כל פנים תן להם לעת עתה פרנסה ברווח ובהתר. שגס אנו מוכה מיד ממש קודם כל לישועה הפרטית של כל אחד ואחד, וצקרוז ממש מוכה לילך לקראת משיח צדקנו צשוצה ונחת צציאת גואל צדק צצ"א.

***

ויצא יעקב מוואר שבע וילך זורנה (כוז, י)

שמעתי צשמו [צסס הרה"ק רצי צצי אלימלך מצלצוז זוקול] עה"פ וילא יעקב מצאר שצע וילך מרנה. ופרשי' שכל מיצה שהיא צריכה למ"ד צתחילתה הטיל לה הכמוז ה' צסופה. ויש לצקק מה הרויח צק. ועוד הקשה, שכל המיצה של "וילך" נראית כמיומרת, והול"ל וילא יעקב מצאר שצע למרן, ואס היו כותצים קך, היו מרוויחין אותיות ו' י' ק' מ"וילך" (כי הלמ"ד נכרעה למיצה "למך") ואת האות ה' מ"מרנה". ויחדיו הריהס השס יוה"ך היולא מסי' של הפסוק "כי מלאכיו ילוה לך" והוא השס לשמירה צדרך. ואותו לקח עמו יעקב.

***

ויצא יעקב מוואר שבע (כוז, י)

ברשי' שייציאת צדיק מוהעיר עושה רושם. הרה"ק רבי דוד מוטאלנא צצ"ל

היה באיזה מקום והרגיש שם קדושה מיוחדת, וחקר על הדבר והשיבו לו שהבעש"ט היה כאן פעם אחת, ונכנס שם לביהמ"ד, והרגיש איפה הנקום הנודיק שהתפלל בו הבעש"ט בהיותו שם, אז פירש הרה"ק דזוהו הפ"י ברש"י שייציאת הצדיק מן הנקום עושה רושם, שנושאיר רושם של קדושה בנקום שהיה שם.

(אמרי קודש)

***

וילך זרנה (כוז, י).

החיד"א בנחל קדומים נבאר לפי דברי הגמ' בקידושין (כט, ב לפי ר"ת בתוס' שם), לגבי אם צריך ללמוד תורה ואח"כ לישא אשה או להיפך, אומרת הגמרא כי לבני א"י שהיו עשירים ולא היה להם דאגות פרנסה, ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה, כדי שילמוד תורה בטוהרה. ואילו לבני בבל שהיו עניים, ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה, שאחר נישואיו לא יוכל ללמוד כי יהיה טרוד בצרכי הפרנסה, ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה?

לכן כשיצא יעקב אבינו מביית אביו עם כסף וזהב, והיה עשיר, חשב מתחילה לישא אשה קודם, ולכן יולד חרנה, יצא על דעת ללכת לחרן. אבל אחר שפגשו אליפז ולקח מנוח כל רכושיו, הפך לעני, לכן נאלץ ללכת ללמוד תורה קודם, כנוו החלכה שהעני ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה, והלך ללמוד ביישיבת שם ועבר י"ד שנה.

***

ושאל הרה"ק נאווסטראוויצ זצ"ל (הובא בליקוטים בסו"ס אור תורה) וכי עד עתה לא למד? הלא עד עכשיו ג"כ למד תורה כנובא ברש"י עה"פ ויעקב איש תם יושב אהלים, אהל שם ועבר, ומה ראה להטנון עכשיו שם. אלא עד עתה למד איך לעבוד את ה' בין יהודים וצדיקים כייצחק ורבקה, אך כיעד דרך עבודת ה' בהיותו בדרך בין גוים לא ידע, לזה הוצרך להטנון עיניו ולהתבודד בבית שם ועבר עוד י"ד שנה כדי ללמוד גם את זה.

***

ויפגע בבמקום (כוז, יא).

פירש"י: "ורבותינו פירשו (נרכות טו:) לשון תפילה, כמו "ואל תפגע בי וכו' (ירמ' ג, טו)" יש לרמוז, שהתפלל לפני הקב"ה שכל מקום שיהיה, לא יהיה לצו חלוק על המקום, דהיינו, כענין שאומרים בשם הרה"ק ר' שלמה קארלינר זוק"ל, על מה דאיתא במדרש, וכן פירש"י בחומש עה"פ ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך – שלא יהיה לבך חלוק על המקום, ואמר הפירוש – אשר בכל מקום שהוא, יעבוד את הש"ת.

כי יש בני אדם כשהם באיזה מקום ואינם עוזדים להש"ת, אומרים שהמקום גורם, כי אם היה באיזה מקום אחר זולתי היה עוזד להש"ת, על זה אמר שחלילה לומר כן, כי לא המקום גורם ח"ו איזה מניעה לעבודתו ית', כי כיון דהכל מאיתו ית', ורזון ה' הוא שיהיה האדם כעת במקום הוה, מתמלא גלוי לפניו ית' שזה המקום לא יגרום שום מניעה ח"ו לעבודתו ית'. רק המניעה הוא מלד האדם, לכך אמר: שלא יהיה ליצו חלוק על המקום, שהוא שם.

וזה הרמז: ויפגע במקום – יעקב אבינו התפלל על כך שכל מקום אשר יהיה לא יהיה ליצו חלוק על המקום.

(בית אהרן)

***

ויקוז במבני המקום וישם בראשיתו (כוז, יא)

כתיב ויקח מאבני המקום וכתיב ויקח את האבן א"ר יצחק מלמד שנתקצו כל אותן אבנים למקום אחד וכל אחת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו. תנא וכולן נבלעו באחד (מולין 65:) ולמה אפקיה ר' יצחק לפירושא דקרא מפשטיה, והלא אפשר היה לפרש דלקח אבן אחת מאבני המקום וליישב הסמירה בקל. וכן צ"ב הא דכתיב להלן

ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה (כח, יח) מדוע הדגיש הכתוב אשר שם מראשותיו, דמה נפק"מ איזו אבן לקח. וליישב הדבר י"ל בהקדם קושיא אחרת, דהקשה הפנים יפות דהיאך לקח יעקב מאבני המקום, והרי שנינו (ע"ז מה.) כל מקום שאתה מולא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים, וכל בני ציהמ"ק צהר המוריה לא נבנה אלא ע"פ נביא וכדכתבו תו' שם. וא"כ יעקב גופיה היאך לקח מאבני הר המוריה שיש בהם חשש ע"ז.

אמנם ידוע יסודו של השואל ומשיב ליישב קושיית הצית יוסף המפורסמה על נס פך השמן לחנוכה, מה נס היה ציוס הראשון אשר מעיקרא די היה ליום אחד, ומירן דהא היו צריכים לחשוש דנטמא השמן בהיסט, אכן כיון שראו דנעשה צו נס על כרחק אינו טמא שאין נס בדבר טמא. ומעתה כמו כן ציעקב אילו לא היה נעשה נס באבני המקום לא היה יכול לישון עליהם מחשש ע"ז, ורק לאחר שנעשה בהם נס שנעשו לאבן אחת היה זה לאות כי אין בהם ע"ז שהרי לא יתכן נס צע"ז ושפיר ישן בהם יעקב. והוכרח שפיר ר' יצחק לפרש קרא צהאי ניסא.

ולפ"י מצואר היטב מדוע הוצרך הכתוב לומר שלקח דוקא את האבן אשר שם מראשותיו, דרק מטעם זה שראה שנעשה נס באבנים ידע שאין באבן הזאת חשש ע"ז ושפיר יכול לשים אותה מצבה.

(מלכת מרדכי)

***

ויקוז במבני המקום (כוז, יא).

וצרש"י התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק ראשו וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת, וזהו שנאמר ויקח את האבן אשר שם מראשותיו.

סוף סוף מה הואיל בתקנתו, הרי ראשו של יעקב היה מונח רק על קצתה של האבן, ושם יש מקום לריב בין חלקי האבן, אלא כשיש אחדות, אין קנאה ואין קטטה

(אמרי אמת מגור ז"ל)

***

ויקוז במבני המקום (כוז, יא).

וברש"י התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק ראשו וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת, וזהו שנאמר ויקח את האבן אשר שם מראשותיו.

מעשה בחסיד אחד מאנשי שלומנו של רבי משה מקאברין שפתוהו ונתפתה לעזוב את רבו רבי משה מקאברין ולעבור להסתופף תחת דגלו של רבי אחר. לימים נזדמן אותו חסיד אצל רבי משה רבו הראשון והתפאר לפניו: יראה נא רבינו, אצלו אין אני נחשב נאומה ואילו אצל צדיק זה שאני מסתופף אצלו עכשיו אדם חשוב אני והוא מכבדני ומקרבני ביותרת הכבוד.

רואה אני – נענה רבי משה ואמר – עולם הפוך, אצל ישראל סבא היו האבנים מריבות ליכות בצדיק, ואילו היום בעוונות שרבו הצדיקים מריבים על אודות חסיד שאין בו דעת כאבן.

***

ויכן שם כי בא השמש (כוז, יא).

"משמע ששקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה כדי שילין שם" (פ"י) איתא בגמ' "אמר ר' עקיבא שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באיטלו של אימאוס, שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל, כתיב ויזרח לו השמש, וכי שמש לו לצד זרחה והלא לכל העולם זרחה? אמר רבי יצחק: שמש הצאה בעצורו זרחה בעצורו" (מולין 65:)

צית תפילה. וזה פירוש תלמודי שיש צידי מצית עזר, הוא שער השמים לצד, שאינו אלא תרעה לדרתא.

(בעש"ט – כתר שס טו"ב)

***

בזה נורא המקום הזה (כוז, יז).

תלה אצינו יעקב התגלות הקדושה בעצור קדושת המקום. וצאמת חכמינו ז"ל הגידו כי קפץ הר המוריה וצא אליו. נמלא הכל אמת, שהרגיש שהמקום גורם, ואף על פי כן היה הכל זכותו. והוא מפלאות הצורה יתברך, אשר הוא שומר ארבעו לצלמי יצואו צמעיהם לידי גזרות, לכן מסבב סיצות שניהגו צהם התמימי דרך כנ"ל.

(שפת אמת)

***

כי אם בית אלוקים וגו' (כוז, יז).

וברש"י שאמר הקב"ה, 'צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא ליעה. הגה"ק רבי מנדל אב"ד דעעש זצ"ל (בנו של הגה"ק רבי יחזקאל פאנעט בעל מראה יחזקאל) למוד בבחרותו אצל הגה"ק מרן החתם סופר בפרעשבורג, והיה תלמיד חביב וחשוק אצלו מאד. פעם כשהיה כבר בחור למעלה מעשרים, חשקה נפשו לנסוע הביתה לבקר את הוריו בשביל קיום מצות כיבוד הורים, וכשלקח ברכת פרידה מרבו מרן החת"ס, אמר לו רבו בהאי לישנא: אז דו פארסט אהיים ועט דיר אויסקומען פארביינצופארן גישט ווייט פון די שטאט "אוהעל", איז לפי דעתי כדאי אז דו זאלסט אריינפארן אין אוהעל צו קענען דארט דעם הרב אב"ד דשם, ער איז אן אויסנאם אין זיין גדלות בתורה וביראת שמים [כשהגך נסע הביתה, הרי יצא לך לעבור לא רחוק מהעיר אוהעל, לדעתי כדאי לך להכנס שם כדי להכיר את הרב אב"ד דשם, כי הוא מיוחד בגדלות תורתו ויראת שמים]. הכוונה היתה על הרה"ק רבי משה טיטלבוים בעל הישנוח משה זצוק"ל.

הבחור החשוב רבי מנדל, כמושב שהשתדל לעשות כעצת רבו ונכנס להעיר אוהעל להתראות עם הרה"ק הישנוח משה, ונסתבב הדבר שגשגתה שם כמו ימים, בוקר אחד מאותם ימים אחר התפילה, יצא רבי מנדל לשוק לקנות אבטיח, וניגש לאהל אשר הועמד לצורך זה לקנות שם אבטיחים, ועמדה שם בת ישראל שמכרה, ושאל רבי מנדל על אבטיח אחד מזה מחירו, ואמרה הנערה את המחיר, והיה זה בעיניו למוחר גבוה, ועמד ללכת מושם לאהל אחר, הנערה הלזו כשראתה זאת נענתה ואמרה בלשון מליצה "צדיק זה בא לבית מלאנע ויפטור בלי מלאנע" [בשפת הקודש אידיש נקרא אבטיח 'מלאנע', והנערה התבטאה במליצה נפלאה במאמרום ז"ל המנובא ברש"י בריש דברינו] רבי מנדל התפעל מהדבר שבת ישראל תוכל לומר תיכף מליצה כזאת, ומגודל התפעלותו הביט וראה את הנערה הזאת בהבטה פתאומית.

תיכף אחר זה עזב רבי מנדל את המקום, ושב למקום אכסנייתו בחדר אשר היה לו אצל בעל הבית חשוב, רבי מנדל השתטח לארץ בפישוט ידיים ורגליים, והתחיל לבכות בכי גדול ונורא, הבעל הבית שמע את הבכיה ונכנס אליו ושאל בקול בהלה, לבכיה זו מזה עושה, והשיב לו רבי מנדל בקול בכי "איך לא אבכה שעשיתי דבר שלא עשיתי מעולם, שהסתכלתי על בת ישראל מגודל התפעלות על דברי מליצתה, ואיך אעשה תשובה על זה" והמשיך לבכות בגודל מרירות ליבו.

הבעל הבית שהיה לו יצער גדול מגודל מרירותו של רבי מנדל, אמר אליו יש לי עצה בשבילכם איך לתקן את הדבר, הלא חכמינו ז"ל אמרו שאין לישא אשה עד שיראנה (קידושין ט"א). והנערה הזו בודאי עומדת להנשא לאיש, ואם אתם תסכימו ליקח אותה לאשה, אז כבר יהיה היתר להסתכלותכם למפרע, והיא בודאי תסכים להנשא כי היא עניה ובת טובים.

העצה הזו מוצאה חן בעיניו, אך רצה מקודם להתיעץ עם הגה"ק הישנוח משה, ואם הוא יסכים יעשה הדבר. הלכו בעה"ב ורבי מנדל אל הרב, והגה"ק אמר לרבי מנדל שעצתו של הבעה"ב הוא דבר נאה ומתקבל, אך

מהו הענין ששקעה לו חמה פתאום שלא צעונתה? ונראה דאמרו חז"ל (סנהדרין ל"ח.) דקה עשה הקב"ה לישראל שהקדים להגלותם צ' שנים קודם 'ונושנתם'. וטעם הדבר, כדי שעל ידי זה יוכל גם לגאול אותם קודם זמנם.

והנה בחלומו של יעקב הוא ראה את הגלויות והחורבן, וזהו הטעם שהניח אצנים מתחת לראשו, כפי שפסק בש"ע לנהוג כך בתשעה באב. לכן שקעה לו חמה קודם זמנה, לרמוז שיצאו ישראל לגלות קודם זמנם. כך צעת היציאה מצית לבן, הרומזת על הגאולה והיציאה משעבוד, נאמר "ויזרח לו השמש", ללמד כי אף הגאולה תמהר ותגיע קודם זמנה.

(הגה"ק רבי נתן אלר ז"ע)

***

וישיכב במקום ההוא וגו' ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כוז, י"א-טו).

יש לומר כי אותן י"ד שנים שהיה נטמן צצית המדרש של שם ועבר לא שכח יעקב, רק היה לומד, ועבד את ה' יתברך בלימודו, אבל צנינה לא היה יודע שאפשר לעבוד את הש"ת. וכאשר בא אל המקום ההוא וישכב ויחלוס וגו', אז ראה יעקב אצנו ע"ה אשר צנינה ג"כ יכולת לעבוד את הש"ת.

וזה ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה, פי' רואה אנכי היום שיש ה' גם צנינה, ויכולים לעבוד את עבודת הקודש צנינה. ואנכי לא ידעתי, פי' מזה לא ידעתי עד הנה, והבן.

(אזהב ישראל – לקוטים)

***

והנה סלם מצב ארצה וראשו מניע השביימה, והנה מלאכי אלקים עליהם וירדים בו (כוז, י"ב).

שמעתי אומרים צסם הרב הק' הרב ישראל צעל שם ז"ל, כי 'סלם' צגימטריא 'ממון'. וזהו אומרם והנה הסלם, שהוא ממון. מנצ ארצה, שהוא דבר גשמי וארצי. רק ש'ראשו' השני 'מניע השביימה', שהוא סכר נחמי. רק שמלאכי אלקים, הם הצני אדם, עולים וירדים צו, ר"ל שיש מהם שעולים, שיש להם עליות גדולות ע"י הממון, ולהפך ח"ו יש להם ירידה גדולה לעמקי שאלו ע"י הממון, כעין עושר שמור לצעלו לרעתו, ע"כ שמעתי מפה קדוש זל"ה.

(צעל שם טו"ב – מורי זהב)

***

בזה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השביים (כוז, יז).

קשה דבשלמא אם היה אדם אחר עומד לנגדו, והיה אומר שאין זה בית אלקים, רק צית אחר כמו אכסניא וכדו', שייך לומר לו צלשון זה, אין זה כמו שאתה אומר, כי אם צית אלקים הוא. אבל כיון ששם אדם לא עמד לנגדו להכחישו, מהו הלשון 'אין זה כי אם צית אלקים', והיה לו לומר ודאי זהו צית אלקים.

ופירש ע"פ הגמרא (שם לא): מכריו רבי ינאי חבל על דלית ליה דרתא, ותרעה לדרא עבדי, ופרש רש"י ז"ל (יומא ע"ב:) דהתורה הוא צית שער ליראה.

והנה ידוע שיעקב היה נטמן צצית עזר י"ד שנה ועסק בתורה קודם שהלך לחרון (מגילה ז'). והנה כל הי"ד שנה, לא הרגיש עדיין יראה כו' שהרגיש כאן צהר המוריה מקום צית המקדש. ע"כ אמר כך, מכה שאני רואה מה נורא המקום הזה, אני גוזר ואומר אין זה כי אם צית אלקים, זה עיקר ציתי ודירתי כמו (ישעי' טו) ציתי

עליו ח"ו שום חולאת ושום דצר המונע, וישפיע לו ה' ימצרך הכל, לפי עצמו וכבודו. (לקוטי הרמ"ב)

***

וידר יעקב נדר לאבור אם יהיה אלקים (כוז, כ)

פירש רביה"ק מרן בעל "תורת חיים" ז"ע להאי גברא שבא אליו לקבל מוננו ברכת פרידה ביום ה' פרשת "ויצא", ויאמר לרבינו שבדעתו להיות בשב"ק פרשת "וישלח" בזאבלטוב.

אמר לו רביה"ק: האם תחשבו להיות בזאבלטוב בש"ק "וישלח"? והאיש לא השכיל להבין מלותיו ונסע לדרכו, ומאת ה' היתה שנתעכב בדרך, ולא היה באפשרוהו לבוא לשב"ק לזאבלטוב, אלא נאלץ לחזור לשב"ק לקאסוב, וישאל את רביה"ק: אם ידע רבינו שיארע לי כזאת, מדוע לא עירני מנסוע לדרכני? וישיבהו רבינו: בפר' ויצא כתיב "וידר יעקב נדר "לאמר" אם יהיה אלקים" וגו', כוזה ה"לאמר"? הול"ל וידר יעקב נדר אם יהיה אלקים, וגו'? אך הפירוש הוא, שיעקב נדר לאמר בכל דבר "אם יהיה אלקים עמודי אקוה לעשות דבר פלוני",

וזה"פ: וידר יעקב נדר: לאמר אם יהיה אלקים עמודי, ויען כי אתה לא אמרת "אקוה אי"ה להיות בזאבלטוב הבנתי שח"ו כון השמים יעכבוך. (מובא בספיק"ק אמרי ברוך פרשת דברים).

(נגילה ונשמחה ויזיני, כסלו תשנ"ח)

***

ונתן לי לזום לאכל ובגד ללבוש, והיה ה' לי לאלקים (כוז, כ-כא).

ידוע המעשה דבעת החתונה של הטשערקאסער ז"ע בנו של הטשערנאבלער מוגיד ז"ע עם בנו של הרב בעל התניא ז"ע בשעת החתונה בשעה שנתן הבעל התניא ז"ע ברכה לחסידיו ברכם קודם בגשמינות ואח"כ רוחניות, ותמה עליו הטשערנאבלער מוגיד ז"ע דאין יתכן לברך קודם בגשמינות ואח"כ ברוחניות דהוי"ל להקדים הרוחניות. והשיב לו הבעל התניא דרואים כן גם אצל יעקב אבינו שקודם אמר "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" ואח"כ אמר "והיה ד' לי לאלקים" והשיב לו הטשערנאבלער מוגיד דהגשמינות של יעקב אבינו הוא בודאי ענין אחר ולא גשמינות פשוטה.

(כ"כ מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א)

***

ויגד יעקב לרוזל כי אזוי אביה הוא (כט, יב).

פרש רש"י אחיו אני צרמאות עיי"ש. ולכן סיים דצבריו וכי צן רצקה הוא, ר"ל רוצ צנים הולכים אחר אחי אס, לכן הגם שאני איש חס, יש צקרני חלק רמאות מאחי האס.

ואפשר שרימו לה, כמו שרוצ צנים אחרי אחי האס, א"כ מהראוי צנות אחרי אחות אב, א"כ ראוי שתחזיק רחל בצדקתה להיות כמו רצקה. (עבודת ישראל)

***

וירא ה' כי שנואה לאה וגו' (כט, לא).

חס ושלוס לומר כן שהלדיק שונא את אשתו. אכן נפרש דהנה הלדיק אשר עובד ה' ימצרך, הוא תמיד שונא את עצמו, והוא מולא בעצמו תמיד חסרונות, שאינו יולא ידי חובת העבודה לה' ימצרך. וזה פירוש וירא ה' כי שנואה לאה, פירוש שלאה היתה שנואה בעצמה, והצן. (קול שמחה)

***

הבה לי בנימין ואם אין מותה אנכי וגו' ויזור אף יעקב ברוזל ויאבד התזות וגו' (ל, א-ב).

לכאורה צ"כ מה היה הטענה של יעקב אבינו כלפי רחל אמנו שאמר לה התחת אלקים אני אשר מנע ממך פרי צטן.

כלום יעשה דבר כזה בלי הוריו, ע"כ טוב ונכון הוא לכתוב להם הדבר ולבקשם שיגיעו לאוהעל בהקדם האפשרי, כדי לבוא בדברים בענין הזה, ונראה אף יפול דבר, ואם ההורים יסכימו לשידוך, אז יכול להגמר הדבר בכי טוב.

רבי מנדל עשה כעצת הגה"ק הישנח משה והודיע להוריו על הדבר, ואמר להם שהוא נוחה לבואם. הגה"ק בעל המראה יחזקאל והרבנית הזדרזו והגיעו לאוהעל, נכנסו להגה"ק הישנח משה ושכעו מוננו את כל הענין. בעל הישנח משה הוסיף מדיליה, כי לפי דעתו אין בזה העצה שנתן בעל הבית שום דבר מעוקל או מודה לא נכונה, ונכון הוא בכדי להציל ע"י זה את בנם מיערו הגדול. אמר הגה"ק בעל המראה יחזקאל, שהרבנית שלו מתלוננת אף יעשו שידוך לבנם היחיד המושלם, עם בת מנושפחה לא מיוחסת. וענה על זה הגה"ק בעל הישנח משה, כי העיקר הוא יחוס עצמו, ואם הנערה היא הוגנת ומושלמת בכעשיה אז היא חשובה הרבה יותר ממויחסת בלי שלימות המעשים. והרבנית הלכה לראות את הנערה, והתאכזבה עד מאד, כי אף על פי שהיתה חשובה מאד בעשיה וביראת שמים שלה, אבל היא מוכוערת בתוארה, וזה שבר את לבבה כי אף תעשה כדבר הזה להסכים לשידוך עם נערה הלזו בשביל בנה המושלם בכל המעלות.

למחרת היום, בבוקר אחר התפילה נכנסו עוד פעם אל הגה"ק בעל הישנח משה, הרבנית פריצה בכי ואמרה בזה"ל: הייליגער רבי וואס קומט מיר אזא עונש, אז דער אויבערשטער האט אונז געגעבן א געראטענעם זוך ער זאל זיין געזונט, זאל אף יעצט טאן מיט אים א שידוך מיט א מוכוערת [רבי קדוש, מדוע כוגיע לי עונש כזה, הקב"ה חנן אנתנו בנן נפלא מושלם ומוצלח, ואנו נשדך אותנו עם מוכוערת כזאת] הגה"ק הישנח משה חוזרו פניו ונסתמו אמרי פיו, כי לא ידע מה להשיב על דבריה, ונכמרו רחמיו עליה ונענה ואמר לרבי מנדל, הלא היא צודקת בדבריה כדרכה של אם נאמנה.

כשישנע רבי מנדל את הדברים האלה, השתטח על הארץ ופרץ בבכי גוראה וצעק בהאי ליטנא "אבער וואו וועט זיין מיט'ן קוק [וכפל עוד פעם] וואו וועט זיין מיט'ן קוק [אבל מה יהיה עם ההבטה - כשכוונתו על ההבטה הפתאומית שהביט על הנערה]. בשנוע הישנח משה את אלו הדברים, קרא להגה"ק בעל מראה יחזקאל ולגנות ביתו הרבנית לחדר צדדי, וביקש אותם לא להתנגד לשידוך, והבטיח להם בלשונו הטהור "אין בין איך מובטיח צו זעהן שיינע דורות פון דעם שידוך" [אני מבטיחם נאמנה לראות דורות יפים משידוך זה]. הגה"ק בעל מראה יחזקאל והרבנית קיבלו עליהם את דברי קדשו, ונגמר השידוך בכי טוב, ונתקיימה ברכת הצדיק עליהם, כי יצאיהם ויצאיהם יצאיהם היו יפים עד דורי דורות.

(עבודא דאחר)

***

ונתן לי לזום לאכל ובגד ללבוש (כוז, כ).

וקשה דהא פשיטא דלחם הוא לאכול ובגד הוא ללבוש. והיה להכמות לומר רק ונתן לי לחם ובגד.

אכן הכונה הוא, שיש אדם שיש לו הכל די צרכו, אבל מידת הדין ממחמה עליו רח"ל, והוא צהעדר הצריאות, שלא יוכל להנות מכל מה שיש לו, הן צענין המחיה והכלכלה והן צענין ההלצשה. וכן יש אדם שה"י רגיל צתפנוקים ומלבושים נאים מתוקנים, וחס ושלוס נהפך עליו הגלגל וירד מנכסיו, ואי אפשר לו להשיג לימודו, ואם יאכל מאכלים עבים יזיק לו לגופו ולמוגו ויחלה. וכן צענין המלבושים, הרגיל צמלבושי כבוד, קשה לו לפי מוג גופו, להלביש מלבושים עבים. וגם כי יצו ויכלס.

על כן ציקש יעקב אבינו ע"ה ונתן לי לחם לאכול, ר"ל מאכלים כאלו המתאימים להרגלי, כדאי שאוכל לאכלם. ובגד ללבוש, ר"ל מלבושים כאלו שהמה לפי הרגלי וכדאי, שאוכל ללבושם. שלא ישלטו

שראה שכל הפמליא של כעלה חלבו לשמוע דרשות האלשיך, וע"כ גם הוא הלך לשמוע אמרותיו הטהורים, בשעה שהחכם יושב ודורש ברבים. פעם אחת דרש האלשיך הקי בענין לבן הארמו, אשר החליף את נישכורתו של יעקב אבינו עשרת מונים ואמר: עשרת מונים היינו עשר פעמים עשר, שהוא מואה פעמים, אשר לבן הלך בתחבולות שונות ועצות עמוקות, אך לרבות את יעקב כה וכה, וחשב בזה האלשיך הקי, מואה תחבולות אלו שחשב לבן הארמו, והעם בשמועם נתפעלו, והתענגו מוטוב טעמו, והאר"י עשה תנועות שחוק אז, ואחר כך חלף הלך לו באמוצע הדרשה, ואמר האר"י: כי ראה כאשר לבן היה שם בשעת הדרשה, ועל כל פנים ואופן שהזכיר האלשיך שחשב לרבות בזה את יעקב אבינו, הרכין לבן את ראשו ונענה לו, כי אמת יהגה חיכו, אשר גם בזה כיוון לרבות, וגם בזה וכו', ועל זה שחק האר"י הקי ז"ע.

(מסעות ירושלים, מונקאטש)

***

ועתה כל אשר אמר אלקים אליך עשה (לא, טו)
"אמר אל"ו זקוק"ל הרה"ק רבי יחזקאל מקאמיני ז"ע דהנה הגאולה הראשונה וקיצון גלויות הראשון היה יעקב וצניו מתחת יד לבן, והגאולה תלויה בתשובה כידוע (עי' סנהדרין טו). וכששלה יעקב לרחל וללאה השדה ואמר להן שהשי"ת ציוה לשב אל ארץ מולדתו, אף שנחלו, אמנם לא מטעם שהשי"ת ציוה, רק מטעם 'העוד לנו חלק ונחלה צבית אבינו הלא נכריות נחשנו לו' וגו',

ולכן תיקף כשהרגישו צעמנן שלא נכון דברו, עשו מיד תשובה על זה ואמרו 'ועתה כל אשר אמר אלקים אליך עשה' כידוע 'אין ועתה אלא תשובה' (צרי"ה, ו) ותורו בתשובה על שדברו שלא כהוגן מטעם הנאות שלהם, רק מטעם שהשי"ת ציוה, וכשעשו תשובה נתעורר תיקף הגאולה ומיד נגאלו.

(דברי ישראל)

***

וירדוף אזוריו דרך שבעת ימים (לא, כג)
וברש"י שמו שהלך יעקב בשבעה ימים, הלך לבן ביום אחד. שח הרה"ק ר"נו מוקאברין זצ"ל: הדבר תנווה, למה נעשה גם כזה ללבן, שיהיה צורך לצוותו 'השומר לך פן תדבר עם יעקב' הרי מוטב היה שלא יעשה לו גם ולא ישגיגו? אלא, שבאו להוכיח לו: אתה לבן, בעל-מופת תהיה, ובכל זאת לא תוכל להרע ליעקב.

***

ויזר ליעקב וירב בלבן ויען יעקב ויאמר ללבן וגו' (לא, לו).
שמעתי מחסיד וירא ה', כהר"ר קלונימוס ז"ל מק"ק צריגיל, ששמע הוא צסם הקדוש והנורא מורנו הרב רבי מענדלי זללה"ה מרימנוב שהקשה, מאחר שחרה אפו על לבן על שחשדו בגניבה, היה צריך לכתוב וידבר יעקב, ולמה כתיב ויאמר, דאמירה הוא לשון רכה (מכות יא).

ותרץ, כי התורה הקדושה מלמדת לאדם דעה, כי אף שצריך אדם להתקוטט עם חצרו ולכעוס עליו, על דבר צעקת לגימא ילמוד מיעקב אבינו ע"ה איך להתנהג, ויראה מה כתיב ציה ציעקב אבינו ע"ה כי צרוב שיחו וכעסו שחרה לו בלבן ויען יעקב, הוא לשון הרמת הקול (עי' רש"י דברים טו, ה) עם כל זה כתיב ויאמר ללבן,

התחיל לדבר עמו רכות – מה פשעי ומה חטאתי וגו'.
כן יעשה כל אדם, צבואו לכלל כעס ויתחיל לדבר קשות, מיד יסיר כעס מליבו, ויעבר הרעה מצירו, וידבר כמו כן לחצרו מה פשעי ומה חטאתי כי עשית לי כזאת על לא חמס צכפי, וציה ישקך גם כעס חצרו מעליו, וישכון בטח ושאלן צאהלו. ע"כ.

(ילקוט מנחם – מצטר טוב, אילנא דמיי)

***

וי"ל דאמר לה כי אלל הקצ"ה, אפילו אם חלילה מסתפק האדם ציה אם השי"ת יכול לעזור לו ג"כ עוזר לו השי"ת, משא"כ אלל צדיק, אם מסופק האדם אם יכול לעזור לו אז אינו יכול לעזור לו, וכיון שאמרה רחל הצה לי כו' אם אין כו' כאילו שיש היה אמירה שאינו יכול לעזור לה, ע"כ אמר לה התחת אלקים אנכי, פי' כיון שיש לך צד ספק, אזי אין אני כמו השי"ת שיכול לעזור לך בכל אופן, מה שאין אני יכול לעזור צאופן זה שאת מסופקת ציכולתי להושיעך. וזו הכוונה אשר מנע ממך פרי בטן.

(כ"ק מן מהר"י מנעלא ז"ע)

***

התזות אלקים אני אשר מנע ממך פרי בטן (כ, ב).
ופרש רש"י אצא לא היה לו צנים אני יש לי צנים ממך מנע ולא ממני. וי"ל דהנה לכאורה הוא טעות להתפלל על צנים דאולי יהיו רשעים ונח להם שלא נצראו אך אם לא קיים מצות פרי' ורצ"י יתכן להתפלל כדי לקיים את המצוה, אצל זה שכבר קיים את המצוה שטות הוא דאולי הוא לרעמו,

ועפ"י יובן מ"ש יעקב לרחל אצא לא היו לו צנים ע"כ התפלל כדי לקיים המצוה, אצל אני יש לי צנים וכבר קיימתי המצוה, ע"כ לא יתכן לי להתפלל כי מי יודע מה יולד.

(ישמח משה)

***

ויזר אף יעקב ברזול ויאמר התזות אלוקים אנוכי אשר מנע ממך פרי בטן (כ, ב).

"אני איני כאצא: אצא לא היו לו צנים. אני יש לי צנים-ממך מנע ולא ממני" (רש"י), הרמב"ן על אחר מתפלל: 'ואני תמה, למה חרה אפו ולמה אמר "התחת אלוקים אנוכי", הלא שומע אל צדיקים ה'?' ומה שאמר 'אצא לא היו לו צנים, אני יש לי צנים, ממך מנע ממני לא מנע', וכי הצדיקים אינן מתפללים צעד אחרים, והנה אליהו ואלישע התפללו צעד נשים נכריות!, והרמב"ן מסיק: 'ונראה שצבזיל זה תפסוהו רצונו אמרו (צראשית רבה עא, ז): 'אמר לו הקצ"ה: כך עונין את המעיקות? חייך שצנין עמידין לעמוד לפני צנה',

וי"ל דאמר חז"ל (צבא קמא צב). 'כל המבקש רחמים על חצירו, והוא צריך לאותו דבר-הוא נענה תחילה', ומשום כך נאמר (לעיל כה, כה) "ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו", כי יצחק אף שלא היו לו צנים – לא היה מתפלל צבזיל עצמו, כי היה שמח ציסורין והצין שזה רצון ה', אצל לא היה יכול לראות צצעה של רבקה הצדקת, ועל כן הדגיש הפסוק שיצחק העתיר "לנוכח אשתו" ומשום כך "ויעתר לו ה'" – כי היא התפללה צעד עצמה והוא התפלל עליה, ולכן נענה הוא תחילה.

מעתה, כאשר רחל אומרת ליעקב: התפלל עלי כפי שאצין התפלל, השיב לה: "התחת אלוקים אני אשר מנע ממך פרי בטן" – אצא לא היו לו צנים, אף הוא היה עקר, ולכן כאשר הניח את צצרו והתפלל צעד אשתו, היתה תפילתו צגדר 'המתפלל על חצרו והוא צריך לאותו הדבר' – ונענה הוא תחילה, אצל אני, שיש לי צנים, גם אם התפלל צעדך לא תהיה תפילתי נשמעת כל כך, שכן איני 'צריך לאותו הדבר' ותפילתי לא תהיה דומה לתפילתו של אצא שהתקבלה מיד!

(כתב סופר)

***

והזכירך את משיכורתי עשרת מונים (לא, ז).
שמעתי מוכרן בעל כונחת אלעזר מונקאטש זצ"ל כי האר"י הקי אבר,

המשוער כד"ה שנים בשנת תק"ץ בערך העיר ה' את לבו לעלות לארה"ק ולחונן את עפרה משאת נפשו משכבר הימים.

(תולדות אד"ם)

***

רבינו התאבק עוד מימי צעירותו אצל המגיד מטשערנאביל בעל המאור עינים עוד בבית חותנו ינק את ההתקשרות למגיד מטשערנאביל התקשרותו להמגיד היתד ללא גבול ובכל עת מצוא הזכיר את שמו בלהט קודש ובסילודין את גודל מדרגת רבו למד לדעת עוד בהיותו סמוך על שולחן חותנו וראה את ההתועדות של שני הצדיקים - רבו וחוטנו הר"נ מאברוטש - בעיר אברוטש

רבינו ה' כנראה קשור גם להגה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל בעל הקדושת לוי כי בספרו הוא מתארו פעמים רבות בתוארים גדולים ומביא תורות ששמע ממנו באופן אישי הוא מביא גם תורות ששמע מפי הגה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זצ"ל בעל האוהב ישראל גם תורות הגה"צ רבי משה חיים אפרים מסדילקוב בעל הדגל מחנה אפרים נכד הבעש"ט הקדוש הוא מביא בספרו דנא.

לפי התוארים שתיאר אותם ולפי חשבון הדורות נוכל לקבוע שרבינו החזיק עצמו על כל פנים כתלמיד חבר כלפי הצדיקים הנ"ל.

פרק מיוחד ראוי לקבוע אודות ידידותו עם הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זצ"ל בעל הלכות תורה בנו של רבו בעל המאור עינים בתור נאמן בית של הרה"מ מטשערנאביל התקשר בעבותות אהבה עם בנו ממלא מקומו.

בתור דוגמא די לצטט כאן קטע מהקדמה של הרה"ח ר' משולם זוסיא בהוצאת זיטומיר תר"י וממנה נוכל לעמוד על גודל התקשרותם שם מספר הרמ"ז שרבינו לא הרשה להדפיס את הספר בת עין עד שיעיין ידידי הרב הק' המפורסם הר"מ מטשערנאביל עכ"פ ברובם.

גם מספר שם בהמשך ההקדמה כי בעיני הר"מ מטשערנאביל מצא חן השם תולדות אד"ם שנתן הר"י מפאליטשין לספרו של רבינו וברוב צהלה נענה ואמר זה שמו נאה לו כי גם שמי בקרבו באשר כי גם לנפשי יש חלק בהספר הזה (כוונתו כי אד"ם נוטריקין אברהם דוב מרדכי) - מכאן משתקף בעליל שנפשותיהם של שני הצדיקים האלו התאחדו והתלכדו עד שהיו בבחינת תרין ריעין דלא מתפרשין.

(תולדות אד"ם)

***

מימי נעוריו בערה בו אהבת ארץ ישראל והשתוקק תמיד לקבוע משכנו שמה באשר בה ראה חזות הכל וממנה פינה ויתד לגאולה המקווה כפי שבא לידי ביטוי בספרו הבת עין ארץ ישראל היא הנקודה הפנימית של כל העולם ב"ע פרשת דברים ושאר הארצות נקראות עבדים לארץ ישראל (ב"ע פרשת משפטים) - אולם סיבות שונות מנעוהו להוציא לפועל משאת נפשו זו במשך כמה שנים לבסוף התגבר על כל המניעות והחל את הכנותיו לעקור דירתו מחו"ל ולגשם את תקותו משכבר הימים לקבוע את משכנו בארץ הצבי משאת נפשו כל הימים

רבינו ראה בנסיעתו זו מטרה נוספת כי על ידה קיוה להבנות כבנים כי חשוך בנים הי' כל הימים ותמך יתדותיו במאמר ה' לאברהם אבינו כאן אי אתה זוכה לבנים שם אתה זוכה לבנים (רבינו מרמז ע"ז במכתב להרמ"ז מזיטומיר).

לפני נסיעתו מזיטומיר ליווהו אנשי העיר בהתרגשות רבה כי אהוב הי רבינו על כל בני העיר שחבבוהו כבבת עין נוסף על זה כירסמה בלבם הדאגה אחרי שמורם ואלופם שהי להם לאב ולמדריך עוזב אותם - למי מהגדולים יפנו ומי יהי להבא מורם ומדריכם, רבינו הרגיע אותם ונתן להם עצה נאמנה שעל ידה יוכלו להיות מקושרים אתו גם ממרחקים, לא למותר יהי להביא כאן את תיאור הפרידה כפי שמתואר ע"י בן אחיו בהקדמת בת עין דפוס זיטומיר תר"י אחרי שמתוכה משתקף גודל נפש רבינו ותכונותיו המצוינות והרי לשון ההקדמה, והנה דודי אדמו"ר הק' ז"ל קודם נסיעתו מפה לחו"ל שאל אותו ידידי (רמ"ז הנ"ל) במעמד המקורבים שלו למי מהגדולים יקרב א"ע, והשיב בזה"ל כתיב ובו תדבק וכי אפשר לדבק בו אלא הדבק במדותיו מה הוא רחום

רבינו הקדוש רבי אברהם דוב בער מאברוטש זצ"ל נולד בין השנים תק"כ"ה, לאביו רבינו דוד לבית אוערבאך מגיד משרים דחמעלניק.

אביו היה נודע לאיש קדוש ובעל מדרגה. בהקדמת הספר "בת עין" (דפוס ירושלים שנת תר"ו) הוא מתואר ע"י נכדו המבלה"ד בתואר: "הרב הגאון הצדיק קדוש יאמר לו מו"ה דוד זצלה"ד מ"מ דק"ק חמעלניק". כן הוא מתואר ב"שער" הספר (דפוס זיטומיר שנת תרכ"ט) בתואר: "הרב הג' עמודא דנהורא סבא קדישא". חשיבותו גדלה מאוד בעיני רבינו והגה לו חיבה רב, הוא ענדו לראשו עטרת והתפאר בתורתו, ב"פנים" הספר הוא מביא כמה פעמים דברי תורה בשמו.

בבית אביו הדגול עלה רבינו בגרם המעלות ונתעלה במעלות רמות ונשגבות בתורה וביראה ובחסידות. תהלתו יצאה בשער בת רבים כחריף ומפולפל ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, אף יצאו מוניטין לצדקתו ותהלכותיו הקדושים.

בהגיעו לפרקו התחתן עם בת הגה"צ רבי נתן נטע בהרה"ג ר' יוסף זצ"ל.

חותנו שימש ככתר הרבנות בעיר אברוטש. הוא היה ידוע לאיש המעלה ומורם מעם, והיה מבני הכלא קדישא דהבעש"ט הק'. חיבה יתירה היתה נודעת לו [להר"ר נטע] מאת הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנאביל זצ"ל בעל "המאור עינים". אהבת שני הידידים הקדושים האלו הי בבחינת "אהבת דוד ויהונתן". לעתים תכופות נתווערו יחדיו והמתיקו סוד ביניהם בדברים העומדים ברומו של עולם. מקום הוועד הי' מתחלף לסירוגין פעם בטשערנאביל ופעם באברוטש וחזור חלילה. הוא [הר"ר נ] הי' גם איש סודו של הגה"צ רבי שניאור זלמן מלאדי בעל "התניא והשוע"ע". בדרך נסיעתו של הבעל התניא" לרבו המגיד ממעזריטש זצ"ל הי' דרכו לבקר את ידידו רבי נטע באברוטש.

אחרי פטירת אביו הגה"צ ר' דוד זצ"ל מילא רבנו את מקומו כאב"ד בחמעלניק, אולם שהה שם רק תקופה קצרה עד שנת פטירת חותנו - את מקומו מילא אחריי אחיו הרב ר' יוסף צבי זצ"ל.

בר"ח אב שנת תקמ"ה נפטר חותנו הגה"צ רבי נטע מאברוטש בשם טוב כשהוא נערץ ונקדש על כל אנשי קהילתו. "כבוד גדול עשו לו במותו" והקימו "אהל" על קברו. "האהל" נעשה מקור השראה ליהודי העיר, ובכל עת מצוא נהרו אנשים מכל החוגים להשתטח שם, ולבקש רחמים מבעל הרחמים.

עם פטירתו של רבי נטע ירש חתנו רבינו את מקומו ברבנות אברוטש, והוא עוד במבחר ימיו כבן עשרים ומעלה.

נוסף על אברוטש היתה מצודתו של רבינו פרוסה גם בקהלות נאריגסק, גאראדיץ וסלאוועזשנע.

בתקופה ההיא החלה פעילות רבינו ושמו החל להתפרסם כאיש חי ורב פעלים הגודר גדר ועומד בפרץ. הוא תיקן שם תקנות נאותות להצבת מוסדי הדת והאמונה. עינו היתה פקוחה על דרכי העיר ומוסדותיה. הרבה חיילים לתורה והקים תלמידים האמונים עלי תורה וחסידות. מוניטין יצאו כאיש קדוש המורם מעם, ורבים וכן שלמים קיבלו ממנו לקח ותושיה.

רבינו האריך ימים על ממלכתו בעיר אברוטש, רוב שנות רבנותו עברו עליו בעיר זו, והיא היתה לו כעין "גולת הכותרת" לתקופת שנות רבנותו, אשר על כן זכתה העיר ששם רבינו התאחד עם שמה עד שנעשתה כעין "שמו העצמי" וזה שמו וזכרו בפי אנשי דורו ולאחרי: "הרב מאברוטש".

בהסכמתו על החק לישראל בשנת תקפ"ה הטביע חותמו בשם: "ק"ק אברוטש", מזה יוצא שבאברוטש שפט את העם ארבעים שנה.

בשנת תקפ"הו בערך נתמנה רבינו כראב"ד דעיר "זיטומיר", וגם שם המשיך במפעלו הקדוש לשזור חוט השני של תורה וחסידות עפ"י דרכו דרך הקדוש של רבו הקדוש בעל המאור עינים ולעשות נפשות לה ולתורת החסידות. מפעילותו בעיר הזאת לא נשארו לנו הרבה רשמים כאשר היא היתה תחנתו האחרונה לפני עלייתו לאר"י ושהה בה לפי

וכו' מה הוא חנון וכו', מוכח מזה כשמדבק א"ע במדות של אחד דומה ממש כמי שמדבק בו, ע"כ גם אתם תראו לדבק א"ע במדותי אשר הורגלתי בהם לזוהר מנעורי עד היום הזה ויהיה כמו שמדבק בי ממש פא"פ, והמדות שהורגלתי לזוהר מנעורי הם שלשה אלו, לה"ר, שקר, וגסות הרוח, ע"כ גם אתם תראו להרגיל עצמיכם לדבק במדותי ותהיו דבוקים בי ממש פא"פ עכ"ל

(תולדות אד"ם)

***

הרה"ק מאווריתש זי"ע היה מסתגף בסיגופים שונים כמו תעניות וכדומה. וסיפר שבטרם עלותו לא"י נסע אל כמה צדיקים ליפרד מהם. וכשהיה אצל הרה"ק רבי זושא זי"ע אמרו לו שרבי זושא סגור בחדרו אולם היות והוא מיהר לדרכו נכנס אליו למרות שהיה סגור בחדרו. והוכיח אותו [הר"י לרבינו] מדוע מסגף את עצמו בעניני אכילה, והיה רבי זושא מעשן אז במקטרתו. ואמר האווריתשער כי בעת שאמר לו [הר"י] התוכחה ראה אותו מחציו ולמעלה אש. ושאלו אותו אם גם שאר הנוכחים ראו זאת, והשיב שאינו יודע.

וסיפר, שרבי זושא זי"ע אמר לו, אם תשמע לי ותחדל מלעשות סיגופים וועל איך דיר מאכן העכער פון אלע צדיקים פון דור [אגביה אותך למריגה גבוהה מכל צדיקי הדור], ולא הסכים לכך. והפטיר הרה"ק: היינט טו טמיר באנק [כהיום מתחרט אני ע"כ שלא שמעתי בקולו].

***

שמעתי ממרן הרמ"ח שהרה"ק מאווריתש זי"ע ביקר אצל הרה"ק רבי אהרן מזיטאמיר זי"ע, והר"א היה אז חולה, ואמר להאווריתשער זי"ע היות והוא חולה והרפואה שלו היא לשנות ארץ ישראל וואסער, ובהיות שאתם חפצים לנסוע לא"י, תקחו נא כוס עם מים, הכניסום לפיכם ותחזירו אותם אל הכוס, ועי"ז יחשבו כמימי אר"י, מאחר שמחשבתם נתונה כבר להיות בארץ ישראל ומקום שמחשבתו של אדם שם הוא. ואמר הרה"ק מאווריתש שבהיותו שם, עדיין לא גילה מחשבתו לעלות לא"י לשום אדם והיתה מחשבתו זו מליביה לפומיה לא גליא, והוא כבר ידע זאת.

(מזקנים אתבונן)

***

טרם שעלה הרה"ק לא"י נסע להרה"ק רבי מרדכי המגיד מטשערנוביל זי"ע. ובעת שנפרד ממנו ביקש ממנו שמירה לדרך, והבטיחו הרה"ק שישלח אליו שמירה ויקבל אותה בעיר אדעס, שם היה אמור לעלות על הספינה שתפליג לא"י. בבואו לשם חיפש את השמירה שהבטיחו הרה"ק, ולא מצאו. ופנה להרה"ק רבי יעקב הלפרין זצ"ל שהיה בקשרי ידידות עם הרה"ק מטשערנוביל, ושאלו אם קיבל לאחרונה איה דבר מטשערנוביל, והשיבו בשלילה. והסתובב הרה"ק מאווריתש כשבועיים ימים בעיר ולא קיבל דבר, וכראותו שעוד מעט יפסיד את מקומו בהספינה, גמר בדעתו להמשיך בדרכו מבלי לקבל השמירה. כשעלה על הספינה ניגש אליו יהודי שהיה נראה כעני בן טובים, ורצה להעניק לו נדבה, אולם העני לא רצה לקבל ממנו רק זהוב אדום שהיה סכום גדול. והתנצל הרה"ק מכיון שהוא נוסע לא"י ואין בידו מעות הרבה, אינו יכול להעניק לו הסכום שמבקש, אולם העני לא רצה לקבל פחות מהסכום הנ"ל. ובכל יום חזר הדבר ע"ע, שהרה"ק רצה להעניק לו נדבה מועטת, והעני לא רצה לקבל כי אם זהוב אדום.

ומה מאד הפליא את הרה"ק שבמשך ימי נסיעתו לא ראהו, כי אם בכל יום ראה אותו לשעה קלה, והיה מדבר עמו אודות הנדבה, ותיכף נעלם ממנו.

כשירד מהספינה ירד עמו גם העני וניגש אל הרה"ק ואמר לו שאינו זקוק לשום נדבה, אלא הוא השליח של הרה"ק מטשערנוביל ששלחו להיות השמירה שלו בדרך על הים.

(מזקנים אתבונן)

***

זקני צפת היו מספרים שבבוא הרה"ק מאווריתש לארץ ישראל קפצה לו הדרך שלא כפי דרך הטבע, שכן נסיעה מאדעס לא"י בימי ההם ארכה כארבעה שבועות, ואילו אצלו ארכה הדרך ט"ז ימים בלבד.

וכשרב החובל ראה שכבר הגיע לא"י קפץ ונשבע שרק בזכות הצדיק קפצה לנו הדרך, באומר שמימי לא נתקצרה לו הדרך לזמן מועט כזה.

***

בהגיעו לארץ ישראל קבע משכנו בעיר המקובלים - צפת הוא קנה לו דירה בו קבע מקום מגוריו ובית מדרשו שנתהוותה למרכז לחסידי העיר - מיד יצאו לו מוניטין כאיש המורם מעם ונהפך לתל תלפיות לישוב החסידי בצפת ביתו נהפך לבית ועד לחכמים - חכמי ורבני צפת אף נתגלו בו כוחות כבירים להנהגת והנהלת העיר ונהפך עד מהרה כאחד מראשי המדברים הוא כבש לכבות על ידי נמוסיו האציליים ודאגתו לזולת, התחבב על כל השדרות ועל כל העדות חיבה יתירה שררה בינו ובין הגאון ר' ישראל משקלוב זצ"ל רב ומנהיג העדה האשכנזית, יחד עמדו על המצפה ויפקחו על סדרי העיר והנהלתה.

פרק מיוחד לעצמה קובעת עובדת מסירתו הנפשית להטבת המעמד הגשמי בעיר מיד כשקבע משכנו בעיר קיבל תחת ידיו הנאמנות את הנהגת כולל החסידים כפי שמביא בן דורו ותקופתו הרב ר' מנחם מקאמניץ בספרו קורות העתים.

ועתה מקרוב בא לפה איש אלוקי מור"ר אברהם בער מק"ק אוורוטש ונעשה ראש על כולל החסידים ממדינת פולין - בשנים האלו כשכל קיומו של הישוב החסידי בצפת הי תלוי בכסף החלוקות שנתקבל מחו"ל הי' הוא בתור ראש הכולל החסידי הרוח החיה בהחזקת וכלכלת החסידים הוא הזעיק את הגולה שלח משולחים פיקח בעצמו על קבלת הכסף והשגיח על חלוקה צודקת.

בקשר לכך כדאי להביא כאן תיאור מענין על התמסרותו של רבינו בעבודת הקודש הוזה וממנה נוכל ללמוד אפס קצהו מהגורלות שפעל רבינו בשטח זה וז"ל הרב ישעי הלוי הורביץ שליט"א בספרו ערן ציון דף ג' (ערך רבינו):

הרה"ק הנ"ל בשיבתו בקביעות בעיה"ק צפת היה בה הרוח החיים והיה לכל אחב"י דשם לישועה ונחמה לחייהם הקשים שסבלו הרבה מחולאים רעים ומפחד הערבים הרוצחים, ונוסף עליהם גם דוחק וקושי הפרנסה שהיו עינם ולבם רק על מתנת אחב"י שבח"ל שהיו שולחים להם את נדבת לבם ע"י שד"ר מיוחד שנחית מהכא להתם (כי לא הי אז שום בתי דואר וכו') וכמה פעמים היה מתעכב ע"י איזה סיבה שסבלו עי"ז חרפת רעב ר"ל - ובהופיע עליהם האור הזה כי טוב הצדיק הנז' ז"ל היו מתחממים באורו בעונג רוחני ונפשי עכ"ל (המחבר בתור יליד צפת מביא את התיאור מפי זקני צפת).

***

דמות דיוקנו הרוחנית השתקפה בבהירותה בשנת תקצ"ה בימי הבלהות דאותה השנה כשיר ה' הויה בישוב בצפת ע"י הפלחים הרוצחים ששממו כל חלקה טובה בישראל עד שכמעט חריובו את כל הישוב וכפסע היה בינם לבין הכליון - רבת שבעה לה נפשו של רבינו ולא היה לו מנוח גם עליו עברה כוס היגונים ולא פעם ניצל ממות בטוח והי נתון כל הימים בין תקוה ופחד אולם נתקיים בו וקוי ה' יחליפו כח למרות מצבו המיואש של רבינו לא עזב את מערכתו והתנדב לעזרת ה' בגבורים עודד וחיוק את שארית הפליטה המיואשת וחלק עמהם את לחמו הדל ולא נתן ליאוש להכניעם כאשר יספר לנו בעל קורות העתים ברשמי על ימי הזוועות.

ויהי ביום החמישי מעת שבאנו לחצר הקאדי (בחצר הקאדי התחבאו כאלף יהודים ובראשם רבינו והחסיד רבי גרשון מרגליות מחמת הרוצחים שעשו שמות ביהודי צפת) אמר הקאדי שרע עליו המעשה שיעמדו כל כך הרבה יהודים תוך החצר שהוא שוכן בו, על גזר אומה שהרה"ח ר"ג עם סייעתו ישארו בחצרו, והרב החסיד אלוקי המפורסם ר' אברהם בער מאברוטש וסייעתו והפרושים הנמצאים בחצירו ילכו להם אל תוך החורבה שעל ההר חוץ לצפת שישבנו שם בתחילה והוכרחנו לעשות כן.

והלכנו אל החורבה הנ"ל והיה בנו כמה מאות יהודים ונשב שם כמה שבועות אבל פחדנו לילה ויום אולי יפלו עלינו והרב החסיד מאברוטש הנ"ל הלך עמנו והיה מאכלנו יום יום פיתה אחת בבוקר ופיתה אחת בערב לכל אחד ואחד ובשבת היו מתחלקים עוד ג' בצלים לכל אחד

בצל אחד לכל סעודה ואף שהרב ר' אברהם הנ"ל נשאר נקי מנכסיו ואפילו כתונת לא השאירו לו השוללים עד ששלחו לו כתונת מטבריא, אעפ"כ היה מחלק מכל מה שהיה לו למוזנותיו הן משמן הן מלחם וראינו בכל יום השגחת ה' עלינו לטובה שאף שראינו שדעתם היה לבוא עלינו היו חוזרים לאחור.

***

כפרנס נאמן העומד על המשמר להשיג על צאן מרעיתו לא התיאש רבינו אחרי שכך הסערה ושארית הפליטה נשארו בעירום ובחוסר כל - ביחד עם רבני צפת ובראשם הגאון רבי ישראל משקלוב בעל פאת השולחן זצ"ל לא נתן לספינה הטובעת להילכך ברשת אשר נלכדה הוא נעשה לראש העושים והמעשים לקומם מחדש את העיר ולבנות את חרבותיה הודות לו וחבריו הגאונים התאוששה במקצת העיר מהפורעניות הניתכה עליה והחילה שוב לחיות חיים שקטים ושננים בתקוה נאמנה שלא תקום פעמיים צרה ויאושר שוב חלקה בחיים - ברם לא כך גזרה ההשגחה ויקו לנחמה והנה בהלה מעשרה קבים של יסורי אר"י נטלה צפת,

בשנת תקצ"ז כ"ד טבת נתהפכו עליה סדרי בראשית והתגעשה ותרעש הארץ וכל העיר נהפכה לעיי בלהות ולגיא צלמוות מרבית בתי העיר נהפכו לקברי יושביהן תמונה נאמנה וקודרת מהאסון המבהיל הזה מוסר לנו בעל שערי ירושלים גם בשנת תקצ"ז בכ"ד לירח טבת בעיר הקודש צפת'ו לעת ערב בעלות המנחה בעמוד בני ישראל בכל בתי כנסיות ומדרשות בתפלות פתאום הביט ד' לארץ ותרעד ותגעש ותרעש הארץ ועמודי הארץ התפלצו ובעוד רגע נהפכה כל העיר לתל אבנים ונהרגו אנשים נשים וטף לאין מספר ובכל העיר נהי זועקה מתחת גלי האבנים ותחשך הלילה ומטר זעף מן השמים עליה וכל הלילה נשמעו קולי קולות מתחת האבנים, ותהי לחרדת אלקים

אך מתי מספר אשר נסו לקולם ההרה מחוץ לעיר - נמלטו בנפשם וכל הבתים נהרסו עד היסוד בם. דם בתי כנסיות ומדרשות וישיבות הרבה מאד נחרבו וספרי קודש נקרעו ונעשו בתיהם קבריהם רק מביהכ"נ האר"י ז"ל וביהכ"נ אשר בו ספר תורה ר"י אבוהוב נשאר אפס מעט אך שאר בתי כנסיות ובתי מדרשות נהרסו עם האנשים אשר היו שמה באמצע התפלה ולא נמלט מהם איש רק מבית המדרש החדש נשאר הרב הגאון ר' שמואל העליר נ"י (רבה של צפת ותלמידו של רבינו נפטר תרמ"ד) אשר עמד כל הלילה בין ההרוגים ובין גלי האבנים עד חטמו ובחמלת ה' עליו אשר נשארה נשמה באפו - ובבוקר באו אנשים ויפקחו מעליו את גלי האבנים ולקחוהו משם מלא פצע וחבורה ודמו שותת וישאוהו לבית אחד ושכב על ערש דוי כחצי שנה ונשארה ידו האחת נשברה עד היום וחמי גם הוא נגעה בו יד ד' ונהרס ביתו ונהרגו שלשה בניו אך הוא ואשתו נצולו בברכס לחוץ אשר לא היה עת ליקח גם בניהם עמהם - והנשארים בעירום ובחוסר עשו להם אוהלים מחוץ לעיר וישבו שמה אך הרבה מתו מדאבון נפש על בניהם ועל קרוביהם ומרעב ומקור הלילה כמעט לא נשאר חלק עשר מאנשי העיר בעונותינו הרבים

כאשר התחיל הרעש ה' אז בין מנחה למערב וכאשר המתפללים בבית המדרש של הרב מאוורוטש ז"ל רצו לברוח מתוך בית הכנסת הזהיר בהם שאף אחד לא יצא מבית הכנסת החוצה וכי כולם יתקברו אליו כל המתפללים הצטופפו מיד אל הרב והוא השתטח על הרצפה בקול כוכים חצי ביהכ"נ נהרס ואולם אותו החצי שבו נמצא הרב והמתפללים נשאר עומד וכולם יצאו חיים (הר"מ פודהצר היו כפי שמע מפני זקני צפת) ה"ערן ציון" מוסיף: כותלי ביהמ"ד כמעט שנפלו כולם ורק הכיפה שהיא הג עפ"י נס ממש נשארה תלויה כמעט באויר,

לזכר הנס קבעו בביהמ"ד מצבה שבה נחקק

מה נורא המקום הזה

בית מדרש ר' אברהם דוב האדמו"ר מאבריטץ זצ"ל

שחזה את הרעש הגדול על צפת תובב"א בתקצ"ז

ובזכותו הגדולה נצל חצי ביהמ"ד מחורבן

והאדמו"ר ותלמידיו שרדו בחיים

***

השואה האיומה הזאת הכתה בתדהמה את יושבי ארה"ק והדיה הגיעו עד לחולל כל קהילות ישראל בארץ ובתפוצות קוננו על חורבנה של העיר ואם בישראל על חכמיה רבניה ופרנסיה ובתי מדרשותיה על היקף וגודל השואה ועל הרושם הנורא שהשאירה המאורע העגום על הישוב הארצי ישראלי נוכל לעמוד מתוך הגדרתו של הרב רבי ארי' לייב נאמן דכולל הפרושים במכתבו לראשי היהדות להולנד שם הוא מתאר בצבעים קודרים את חורבנה של צפת ומסיים מיום שחרב בית המקדש לא היה חורבן כזה

רבינו שניצל אז ממות בטוח ע"י נס (כפי שכבר הבאנו) התגלה אז כמנהיג בעל שיעור קומה קם והכריז לא עת בכות וספור יש להחיש עזרה לנצרכים להציל מה שבידי אדם להציל ואזר חילים כגבור לישע עמו הוא והגר"י משקלוב עשו למעלה מיכולתם לרפא את הפצועים ולהציל את הניתן להציל.

סוף דבר היה כל אנשי כולל הפרושים עברו לגור בירושלם ואנשי כולל החסידים נשארו במקומם

רבינו אשר בחלקו נפל לראות בעני עמו בשתי השנים הגורליות דשנות ראינו רעה תקצ"ד ואשר נשא על כתפותיו העייפות את כובד משא העדה כל התקופה הקשה הזו - חלץ חושים לארגן הקהלה מחדש ולבנות את הריסותיה ולייצבם על מכונם הוא שלח אז שד"ר לחו"ל לעורר את הגולה להציל את שארית הפליטה (בהתחלת הספר נדפס מכתבו להרה"ק הר"י מריזון זצ"ל בנידון זה) התוצאה היתה שהישוב בצפת חרף כל האסונות הוסיף להחזיק מעמד אם כי לא בממדי הקודמים

אולם סאת היגונים עוד לא נתמלאה כי באותו הזמן שוב התחוללה סערה חדשה על ראש הישוב הצפתי להחריבה מעיר ולהכחידה מעל פני הארץ והפעם בעקבות המרד הדרוזי נגד ממשלת מוחמד עלי מלך מצרים הדרוזים שטפו עברו בהמוניהם ועשו שמות ביהודי העיר צפת שללו שלל ושרפו ושדרו את רכושם וחרקו שן להכחיד אותם ואת טפם גם רבינו הי אז בסכנה גדולה ובאופן פלאי ניצל מהמות על התהפוכות והפרעות שקרו באותם הימים מספר לנו רבי משה ריישער בשערי ירושלים:

בשנת תקצ"ח בחודש סיון יד ד' נגעה ביהודים יושבי צפת'ו כי מרדו פלשתים בשר אברהם פאשא המושל על כל ארץ מצרים וסוריא ופרקו עולו מעל צוארם ויבואו על העיר חגורי חרב להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים ושללם לבזו ויעזבו בני ישראל את בתיהם וכל אשר להם וימלטו לנפשם ורבים ברחו לכפר עין זיתון ויתחבאו שמה בקברות הקדושים ויצעקו אל ד'

והנכרים בזזו כל אשר מצאו בעיר ג' ימים וג' לילות ויריקו את כל העיר ויבואו במקדשי ד' - בתי כנסיות ובתי מדרשות - ויטמאו אותם והשליכו את כל ספרי קודש ארצה וקרעו אותם וסגרו כל הדרכים אין יוצא ובא - להודיע הדבר לשרי המלך היושבים בערי חוף הים ונשארו בני ישראל בעירום ובחוסר כל כי האויבים רדפו אחריהם והפשיטו מעליהם אפילו גלימא דעל כתפיהם ויכוס מכה רבה פצע וחבורה

ובעת ההיא היה הרב הצדיק הקדוש ר' אברהם דוב אבד"ק אוורוטש זצוק"ל אשר בא לעת זקנותו לשם ומינוהו לראש ומנהיג לכל עדת ישראל אשר בצפת'ו והיה לו בית מדרש הנקרא על שמו עד היום לשם נתקבצו אנשים ונשים וטף נופלים ארצה על פניהם ובוכים בכי רב ומר והרב הצדיק ביניהם וחמי גם הוא היה שם כי תמיד היה אצלו למליץ ולמתורגמן - לדבר בלשון ערבי בעת הצורך לדבר לפני שר העיר כי היה מילודי עיר הקודש טבריה ת"ו והיה יודע לדבר בלשון ערבי צח ונקי וביקש הרב הצדיק ממנו לילך אל שר העיר אולי ישא פניו להציל את בני ישראל ויכין את המנחה - צרור הכסף ושאר מתנות רבות - וילך אל השר ויבוא אליו הביתה ויברך אותו ברכת טוב בלשון ערבי וימצא חן בעיניו וקיבל ממנו המנחה בסבר פנים יפות ויבטח לו שישמור את העיר והיהודים ישבו בטח בלי פחד האויב וילך מאתו בשלום ויבוא אל הרב הצדיק ויספר לו את כל דברי השר - דברי שלום וישמח הרב מאוד וגם האנשים אשר אתו.

לע"ז והם מבלבלים דעתו בשעת התפלה, רבינו כשמעו זאת גזר עליו שלא יזניח את זה אחרי שהוא רפואה וגם ישועה לישראל שהנכרים המתרפאים ממנו בחנם הם אסירי תודה לישראל ומטיבים להם, הגר"ש התנצל לפניו ספריהם מבלבלים אותו בשעת התפלה, אז ברכו רבינו והניח את ידיו על ראשו והבטיח לו שמחשבות זרות שוב לא יטרידו אוהו מהיום והלאה - וברכת צדיק נתקיימה (תולדות אד"ם)

***

פעם פרצה מלחמה בעולם ורבינו הי' שולח את הגר"ש העליר זצ"ל מדי פעם בפעם להיוודע מה חדשות בעולם, הימים היו ימי עשיית והגר"ש לא הצליח לשמוע שום חדשות, הגיע ליל עיו"כ שלח רבינו אחר תלמידו הנ"ל שיודיע לו מהנשמע בעולם, תלמידו התנצל והתמרמר לפניו על שהוא נאלץ בימים קדושים אלו לכתת רגליו לפקידי הממשלה הנכרים, וצעק במר לבו במה יבא ביו"כ זה לפני מלכו של עולם, אז שאלו רבו שוב אבל מה שמעת שם, השיבו הגר"ש ראיתי רק שהביא רץ "מאמר המלך" רשמי שגרם למבוכה גדולה בין הפקידים, הזדעזע רבינו וצעק בקול רם "מאמר המלך" ונדדעזעו כל אבריו הקדושים, ובאימה ויראה נזדקר ראשו לאחוריו זמן מה, כשחזר תלמידו לטענותיו מה יהי' על יו"כ זה, השיב לו רבינו מה רצונו יו"כ טוב ואור - נתן לו ממאכלו ואמר לו אכול את זה ובעזה"י יהי לך יו"כ טוב ואור - כל ימיו של הגר"ש העליר טען שמעודו לא הי' לו יו"כ טוב ואור (תולדות אד"ם) כמו בשנה זו.

***

הרה"ק מאווריטש זי"ע לא זכה לזש"ק ל"ע, משום מעשה שהיה. פ"א שמע שאחד מגדולי ליטא ביזה וחירף את הרה"ק מבארדיטשוב, הבת עין שהיה מתלמידיו חרה לו הדבר מאד, והשיב להנ"ל מנה אחת אפיים, עד שנשתתק מלדבר עליו. ואמר לו הגדול הנ"ל אם לא תפייס אותי אקלל אותך שלא יהיה לך זש"ק. ענה לו הרה"ק איני מפייס אותך, אע"פ שיודע אני שהקללה שלך עושה רושם. אחיו של הרה"ק מאווריטש זי"ע הרה"ק רבי משה אפרים היה איש קדוש מאד. ופעם התבטא האווריטשער זי"ע (לוקני רבי ישראל לייב ז"ל): איהר האט א גרעסערער יחוס ווי מיר [לך יש יחוס גדול משלי]. שהנך נכרו של אחי רבי משה אפרים שהוא גדול ממני. פעם אמר לו אחיו רבי משה אפרים שאם יתן לו קוויטל יוכל לפעול עבורו שיהיו לו בנים, והשיב הרה"ק מאווריטש, איך האב געדינט אלע יארן דעם רבש"ע במידת הנצחון, קיין אנדערע גוטע אידן גיב איך ניט קיין קוויטלאך, נאר מיין רעביין [כל ימי עבדתי את השי"ת במידת הנצחון, ואיני נתן קוויטל לאיש, חוץ מלרבי שלי]. (מזקנים אתבונן)

***

הרה"ק מאווריטש זי"ע סיפר לתלמידיו שכשהיה נער בן תשע שנים למד פעם בליל ששי כל הלילה ברוב התמדה, ולמחרת ביום ששי הכינה לו זקנתו א פליישקע ראסאלע (תבשיל של בשר), וחשב לעצמו מה יום מיומיים שהכינה לו תבשיל משובח כזה, והבין שהוא משום שראתה אותו לומר כל הלילה, והצטער ע"כ מאד, ומרוב צער ועגת נפש נשך את עצמו, ותלמידו חתיכת בשר. והפטיר הרה"ק: פאר וואסדערצייל איך דאס אייך, איר זאלט נישט מיינען אז פון א הינדל מיט לאקשין ווערט מען א גוטער איד [מפני מה אני מספר לכם את הסיפור הזה, שלא תחשבו שע"י אכילת עוף ואטריות גדלים ליהודי טוב=אדם גדול]. (מזקנים אתבונן)

***

מ"ן הרמ"ח סיפר מרבי זלמן שהיה נכד החכם צבי שבצעירותו היה 'משכיל', והרה"ק מסאווראן רצה לקרבו, ושולח לקרא לו, וענה השליח שמצאו יושב על יד 'ש"ס גמרא' עם בוך (כינוי לספריהם של המשכילים). כשבא אל הרה"ק מסאווראן התוכח עמו ופשט לו כל ספיקותיו, והורהו דרך התשובה, ופקד עליו שלא ילמוד כי אם משניות.

אך לשוא היתה השמחה כי באו פעם אחרת על העיר ויבוזו כל אשר מצאו ויכו את כל אשר פגעו מכת פצע וחבורה והפקיד לא יכול לשמור מוצא שפתיו כי נמלט לנפשו.

והם המה הפלשתיים הרשעים באו לבית הרב הצדיק זצ"ל ולקחוהו ואסרוהו בחבלים ידיו לאחוריו וגם רבים מבני ישראל ולקחו את שבי בני ישראל ויוליכום אל ארמון יוסף בן גוריון אשר שם (הנקרא שלאס של יוסף בן גוריון) ויכינו את נפשו למות ונתנו חרב על צוארו כי הקשו לשאול מאתם עוד אלף כיסים מעות והכיס הוא חמש מאות גרוש שהם חמשים רייניש כסף אשר לא היה בידם כלל. והרב הצדיק הקדוש זצ"ל שאל מים לרחוץ ידיו והצדיק עליו את הדין בדברים האלו לאמר בני הניחו ואקרא בשם ד' ואברכהו על משפטו אשר שפטני היום ואחרי כן ישבו לאכול לחם חמסים.

ובחמלת ד' על בני ישראל בא זקן אחד וישמעאל ויצעק להם בקול גדול עוד אתם יושבים פה? הלא אברהם פאשא בא עם חילו והוא סמוך להעיר ולא ישאיר מכם שריד ופליט, כשמעם פחד גדול נפל עליהם וחרדת אלהים, ויעזבו את כל השלל וכליהם ויברחו לנפשם - לא נשאר עד אחד ויהודים באו והתירו את האסורים וגם את הרב וילכו אל ביתם ומצאו את ביתם ריקם הנוצות נפוצות וכליהם נשברים וספריהם נשחתים אמנם נתנו תודות לאל נורא תהלות אשר הציל נפשם ממות. (תולדות אד"ם)

***

אשכנתא רבי.

בשנת תר"א הגיעה סאת היסורים של הישוב בצפת לשיאה, כי בראשית השנה פרצה בה מגיפה נוראה והפילה חללים רבים, באותה תקופה נוראה זו בשלבי חייו האחרונים נתגלה רבינו כמגן ומציל ונתקיים בו מפני הרעה נאסף הצדיק, כאהרן הכהן בשעתו עמד בין החיים ובין המתים והציל במחיר חייו את העיר אשר עמד בה בפרץ במשך עשר שנים ואשר הגן עליה עד נשימתו האחרונה, רבינו נחלה אז במחלה זו והתאבק כמה ימים עם מר המות עד שהגיע היום המר והנמהר י"ב כסליו שבו ביום נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, לפני פטירתו הבטיח לבני העיר כי הוא הקרבן האחרון ממגיפת הדבר ואחרייו לא תהא עוד מגיפה בעיר זו (לפייד ר"מ פודהצר היו שקיבל מזקני צפת) פרטים נוספים על ימיו האחרונים של רבינו מביא הספר עדן ציון:

הרה"צ הנז' נפטר בעת שהי' בצפת מגיפת העיפוש ר"ל ובכל בית שהי' שם המחלה ר"ל נעשה הסגר על בית - ובעת שנחלה הרה"צ ז"ל שלח לקרוא את תלמידו מהר"ש ז"ל (הרה"ג ר' שמואל העליר רבה של צפת) כדי למסור לו את כל מעיינות החכמה וזיון דאורייתא שקבל מרבתי ז"ל ומוהר"ש ז"ל התחנן והפציר מב"ב שיניחו אוהו לילך להיפרד מרבו אבל ב"ב לא הניחו אותו לילך בשום אופן וכל ימיו של מהר"ש ז"ל הי מתחרט ומתאונן ע"ז ובגויעתו של אוהו הצדיק נתקיים הכתוב מפני הרעה נאסף הצדיק וקץ שם לחושך - והמגיפה נעצרה

קברו נכרה בבית הקברות הישן בצפת במערה אשר בה ספונים הגה"ק רבי דוד שלמה אייבעשיץ מסראקא זצ"ל בעל הלבושי שרד והערבי נחל, והגה"ק רבי ארי לייב מוואלטישיסק זצ"ל קברו משמש עד היום למקום תפלה ותחנונים ליהודי צפת בעת צרה,

מדי שנה ביום הזכרון מתאספים רבני צפת ופרנסיה וחסידים ואנשי מעשה בבית מדרשו בו קרה הנס בשנת הרע"ש וחוגגים את ההילולא ברוב עם ובהדרת קודש בסעודת ההילולא מעלין בסילודין וברטט קודש את זכרון האיש הפלאי שזכרו לא יסוף מקרב יהודי צפת (תולדות אד"ם)

***

כל מי שאירע לו איזה צער וחולי ר"ל היה פונה אליו בבקשה כמנהג החסידים, ובמקרה של חולי לפעמים היה שולח לתלמידו המובהק, ח"ו הרה"ג ה"ר שמואל העליר זצ"ל שיתן לו עפ"י חכמת הרפואה סמי מרפא תלמידו הגר"ש העליר החליט פעם בדעתו שלא לעסוק שוב ברפואות אחרי שהוא נאלץ לעיין בספרי הרפואות של הנכרים הנכתבים בלשון

הידוע, וזכר היטב את הבת עין. והיה מדבר ממנו בהתרגשות גדולה מתוך געגועים עזים אליו.

***
הרה"ק מאווריטש ז"ע אמר, היות ובערב פסח טרודים מאד בנקיון הבית ובהכנתו לקראת החג, מצוי שהרבה אנשים אינם יכולים לשהות בביתם מפני שהבית אינו מתנהל כבכל ימות השנה, ועקב כך באים לבית הכנסת, לכן התקין תקנה בעיר, שאסור לסייד או לצבוע את בתי המדרש בערב פסח, כדי שיהיה לאנשים מפלט מחוץ לביתם...
(מזקנים אתבונן)

***
פעם אמר, הרי אנו רוצים ללכת אל הבארדיטשובער ז"ע, ע"כ בואו ונלך לטבריה אצל הציון של התנא רבי עקיבא, כי הבארדיטשובער היתה לו נשמת רבי עקיבא, כדמצינו בגמ' (ברכות לא.) על רבי עקיבא כשהוא מתפלל בינו לבין עצמו, אדם מניחו בזוית זו ומוצאו בזוית אחרת מפני כריעות והשתחויות, וכך היתה תפילתו של הבארדיטשובער. וכשהיו רוצים שיבוא לטבריה היו אומרים לו שילך לציון של רבי עקיבא.
(מזקנים אתבונן)

***
רבי מנדל ריישישער ז"ל נתברך בעשירות בזכותו, שפעם אחת אמר להרה"ק מאווריטש בואו ונעשה סעודה אצל התנא רבי עקיבא. והביא גמלים והטעין עליהם שולחנות וספסלים ומיני מטעמים ומעדנים וכל טוב לכבוד הסעודה. ונסעו לציון של רבי עקיבא בטבריה, וכטוב ליבו של הרה"ק מאווריטש מהסעודה בירך אותו בעשירות. ונתקיימה ברכתו, עד שאפילו בזמנים שהיה קשה להרויח כדי המחיה, אולם אצל רבי מנדל לא חסר דבר.
(מזקנים אתבונן)

***
הבת עין היה מעדיף ללכת לסעודת 'שלישי למילה' מאשר על ברית מילה, באומרו שלברית מילה בא אליה הנביא ואילו בשלישי למילה בא ה' בעצמו, כדמצינו באברהם אבינו שבא ה' אליו ביום השלישי למילתו.

פ"א שאחד ממקורביו נולד לו בן זכר לאחר שהיה חשוך בנם במשך שנים השתתף הבת עין בסעודת ברית המילה, ושתה הרבה יין ונתבסם. כשהלך לביתו היו צריכים לתמכו בשתי זרועותיו לעוזרו בהליכתו, ואמר בדרך צחות: איתא בגמ' (ברכות לה.) יין פורתא סעיד, אז מען טרינקט א ביסיל ויין דארף מען אונטער האלטן. טובא גריר, א סאך ויין דארף מען שוין שלעפן. וכך הובילוהו לביתו.

בתוך כך התחיל לנטוף דם מהרך הנימול והיה בסכנה גדולה, נזעקו כל בני המשפחה ללכת לבית הרה"ק להכיר את הילד לרפואה. בהיותם בדרך חככו בדעתם אם יוכלו להכנס אליו, אחר שהובילוהו מהסעודה במצב כזה, והחליטו ביניהם, אם יבואו לביתו וימצאוהו ישן לא יטרידוהו, ואם יהיה ער יכנסו אליו.

בהגיעם לביתו הופתעו לראותו עומד בפתח כשירו אחת סמוכה לצד הזה של הדלת והשניה לצד השני של הדלת. והזכירו את הילד שהיה בסכנה. ולגודל תמיהתם על עמידתו באופן כזה אמר להם, היות שכעת יישבתי פלוגתא בין בעל המאור והמלחמות (נ"א שיישב השגה מהראב"ד על הרמב"ם) ובאו שניהם להודות לי על כך, ועתה הלכתי ללוותם, ולכן פגשתם אותי עומד ליד הדלת, ובזכות זה יתרפא הילד. וכך הוה שהילד נתרפא.

והוסיף הרה"ק ז"ל זה היה לאחר ששתה הרבה יין. כך הם שתו...
(מזקנים אתבונן)

***
פעם אחת נתקשה רבי שמואל העליר ברמב"ם ולא עלה בידו ליישב דבריו, והלך להרה"ק מאווריטש ז"ע שיבאר לו את דברי הרמב"ם, אמר לו הרה"ק מאווריטש ז"ע שיבוא אליו לאחר תפילת מנחה לאחר מנחה בא אליו שנית, ועיין בהרמב"ם רגע כמימריה ותיכף האיר לו את דבריו. והתפעל הר"ש מאד מפירושו, ועוד יותר מכך שהשיב לו על אתר. נענה אליו האווריטשער ז"ע בזה"ל: גלויב מיר עס איז שווערער צו דאוונען אגעווינדליכע מנחה, פון צו וויסן פשט אין אשווערע רמב"ם...
(מזקנים אתבונן)

אח"כ נפגש עם הרה"ק מאווריטש ונשא חן בעיניו ובקשהו שיצטרף עמו בנסיעתו לא"י, ונתרצה לו. בדרך על הים שימש רבי זלמן כבעל קורא בתורה וש"צ וגם המשמש ומילא את כל תפקידיו ללא דופי של חולשה. והתפלא הרה"ק מאווריטש שרבי זלמן מחזיק מעמד אפילו בנסיעה על הים, שכידוע הוא דבר קשה מאד עקב החלאים שפוקדים את המפליגים בלב ים. בהגיעו לא"י שימש רבי זלמן הנ"ל כסופרו של הרה"ק מאווריטש (הסופר של האווריטשער הכוונה שרשם שיחותיו ומכתביו. כן נדמה להרי"ש ז"ל). וסיפר למרן הרמ"ח, שבעת התפילה היה עומד מצדו האחד של הרה"ק מאווריטש, והרה"ק רבי שמואל העליר ז"ע עמד מצדו השני.

פעם כשהגיעו לקדושת כתר צעק הרה"ק מאווריטש 'כתר יתנו לך ה"א מלאכים המוני מעלה' ככזו התלהבות, הרגשתי שמחר כבר יהיו חדשות. למחרת קרא לי הרה"ק וצוה אותי לכתוב בשמו להרה"ק רבי מאטאלע טשערנובלער ז"ע, שמעת בואו לא"י, זה שלוש שנים התחרט על בואו לכאן, הן היו בבחינת שלוש שנים ערלים, ומאתמול בשעת אמירת קדושת כתר זכה להארה גדולה, והוא מיצר על השנים הקודמות שלא בא לכאן מכבר.

***
(מזקנים אתבונן)
תושבי העיר צפת היהודים סבלו מאד מהמציקים הערבים שהיו מתנכלים אליהם לעיתים במכות ובביזה וכדומה, והמצב היה קשה מנשוא. עקב המצב הקשה החליטו הרה"ק מאווריטש והרה"ק רבי שמואל העליר (רב העיר צפת) ז"ע, לנסוע למושל העיר שהיה ממונה מטעם ממשלת הטורקים על העיר צפת, להתחנן על נפשות בית ישראל, שיואל נא בטובו להשפיע על תושבי העיר הערבים לבל יתנכלו ליהודים.

המושל היה גר בעכו, וכשבאו לשם נודע להם שלא יוכלו להכנס אליו היום ורק למחרת יוכלו לפגשו, והוצרכו ללון שם עד אור הבוקר. בלילה ראה רבי שמואל, שהרה"ק מאווריטש ניגש לכוורת של דבורים, ומושיט את ידו לתוך הכוורת למשך זמן, וכמובן שנעקץ מהדבורים וידו התנפחה מאד. והבת עין לא הרגיש שרבי שמואל ראה את כל אשר עשה.

כשהאיר היום ביקש הבת עין מרבי שמואל היות שהוא יודע ברפואה שיתן לו איזה תרופה למכתו. השיב לו רבי שמואל, אונטער וועגנס בין איך נישט קיין דוקטור... [על פרשת דרכים אינני רופא] (כאומר לו לאחד כמותכם אין לי שום תרופה, שהרי אתם עושים זאת להדיא במוזד).
(מזקנים אתבונן)

***
עוד זכיתי להכיר כמה יהודים שהכירו את הבת עין. וכולם כאחד היו מציינים לשבח את מידותיו התרוממיות שהיה נחון בהם במידה מופלגת, ומזגו הטוב וליבו הרחום הקרין על כל החוסים בצילו. כל מקורביו הרגישו כאילו הוא היה אביהם, ובפרט הילדים הקטנים אותם אהב הרה"ק אהבת נפש וקרבם בקירבה מיוחדת, והיו מקפצים סביבו ומשחקים והיו מכנים אותו פעטער פעטער...
וסיפר לי זקני רבי מרדכי אווריטשער ז"ל, שפ"א ברה"ה קודם התקיעות הלך הרה"ק למקווה, כשעלה במדרגות בחוזרו מהמקווה אחז רבי דוד ראמינר ז"ל- שהיה אז נער קטן- בטליתו וצעק פעטער פעטער... והרה"ק היה פארטראגן (דבוק במחשבותיו) ולא הבחין בו והמשיך לעלות במדרגות, ומתוך כך נגרר הנער ונחבל במצחו. רבי דוד בזקנתו הראה לי את הסימן שנשאר לו במצחו מאז.

רבי דוד הנ"ל בילדותו לקה בעיניו במחלה שהיתה נפוצה בימים ההם ונתעוור בעין אחת ל"ע. הוריו של רבי דוד פחדו מאד שלא יתעוור גם בעינו השנה ובאו להתברך אצל הבת עין, ולקחו על הידים וברכו שיהיה לו אור בעינו השניה כבשתי העינים.

ונתקיימה בו ברכת הצדיק שראה בעינו האחת כאחד האדם, ומימיו לא סבל ממכאובים בעינו הבריאה ולא כהתה עינו עד סוף ימיו. הכרתי יהודי נוסף שזכר את הרה"ק מאווריטש, רבי יוסל שמשונ'ס שמו. הוא כבר היה אברך אצל הבת עין, והוא היה מהניצולים מהרעש

[האמן לי, קשה יותר להתפלל תפילות מנחה רגילה מלטרף רמב"ם מוקשה]. (מזקנים אתבונן)

***

הרה"ק מאוריטש ז"ע אמר איך זאג נישט קיין פשט אין פסוק, נאר ווען עס ווערט מיר נתחדש אין עבודה, טייטש איך דאס אריין אין פסוק [איני בא לומר את פירוש הפסוק, אלא כשמתחדש לי חידוש בעבודת ה' אני דורש אותו בתוך הפסוק]. (מזקנים אתבונן)

***

הרה"ח רבי משה לייב שוחט ז"ל היה אחיו של הרה"ק רבי שמואל העליר ז"ע והיה מתגורר בטבריה ובכל ערב ר"ח היה מבשל תבשיל של בשר ולוקחו עמו לצפת אל הרה"ק מאוריטש ז"ע לסעודת ר"ח. הוא היה אדם חסון ואת הדרך מטבריה לצפת היה הולך רגלי במשך כשש שעות. ולפני פטירתו נדבר עם אחיו הרה"ק רבי שמואל ז"ע שמי שיסתלק מקודם, יבוא לספר לאחיו מה נעשה בדינו.

ויחי היום ורבי משה לייב ז"ל שבק חיים ונסתלק לעולם שכולו טוב, ונתראה עם אחיו הרה"ק רבי שמואל ז"ע וסיפר לו [היות ונפטר ביום ו (י"ג טבת) לא דנו אותו משום שבע"ש אין דין] במוצאי שבת באו שני מלאכים והובילוהו לבי"ד של מעלה וכאשר ביקשו לדרונו ושאלו על מעשיו וכו', ביקש שיליכוהו תחילה לרבו הרה"ק מאוריטש, מאחר שבחיים חיותו היה מקושר אליו מאד, שהיה דרכו לילך אליו בכל ער"ח, והיה מתייעץ עימו בכל עניניו ולא עשה דבר בלעדיו, לכן גם עכשיו אינו יכול להשיב דבר בטרם ידבר עם רבו, והוליכוהו אל הרה"ק מאוריטש, נכנס איפוא אליו, ושלוחי מעלה שהתלוו אליו המתינו לו בחוץ, ועמד אצלו זמן רב, אח"כ אמר רבי משה לייב להרה"ק מאוריטש שממתינים לו בחוץ להביאו לדינו ומה יענה, השיבו הרה"ק מאוריטש: ווער הייסט דיר גין צו זיי, בלייב דא [מי אמר לך שתלך אצלם, השאר כאן] ונשאר שם.

(מזקנים אתבונן)

***

שמעתי ממרן הרמ"ח שהרה"ק רבי אהרן מטשערנוביל חיבב מאד את הספר בת עין מהרה"ק מאוריטש ז"ע, וברוסיה של הימים הללו היו צריכים לרשיון הצענזורה על כל ספר שהביאו לתחום המדינה, ואת הספר בת עין הביאו בערמה לתחום המדינה ללא שקיבלו עליו הרשיון, וכשקיבל הרה"ק מטשערנוביל את הספר לא הורידו מעל שולחנו מרוב שחיבבו.

לאחר זמן מסרו המלשינים לשלטונות שאצל הרה"ק נמצא ספר ללא רשיון, ובא שוטר מטעם המלוכה לערוך חיפוש בביתו, ומצא את הספר על השולחן, ולקחו השוטר ונתנו תחת בית שחיו להחרימו, וחרה להרה"ק וכפנה השוטר לצאת מהבית, נגש רבי אהרן אל השוטר והוציאו בכח מתחת זרועו ותחב בידו שלושה ר"כ לשוחד ופטרו לשלום.

(מזקנים אתבונן)

***

מרוב חיבתו של הרה"ק מטשערנוביל ז"ע להרה"ק מאוריטש ז"ע ביקש לאחר הסתלקותו שישלחו לו בגד שלבש בו. שלחו לו אחד מהבגדים שלו, וביקש רבי אהרן ז"ע ללבשו אך הוצרך לתקנו כדי שיתאים למידתו.

והזמין חייט לביתו שיתקן עבורו את הבגד דוקא בביתו, וצווחו שהחתכות שישארו מהבגד יגנזו ולא יזרקו לאשפה [והוסיף הריש ז"ל שמובא בחתם סופר (עי' שרית חת"ס חלק ו' סימן י) שמלבושים של צדיק יש בהם קדושה].

***

מרן הרמ"ח אמר בשם צדיקים: הרה"ק השר שלום מבעלז ז"ע און דער ראווער עילוי ה"ה הרה"ק רבי שלום קאמינקער ז"ע, והרה"ק מאוריטש ז"ע, שמשמשים דינינים בבי"ד של מעלה.

(מזקנים אתבונן)

***

פ"א ה' בעיר פלאוונא מוכר ספרים אחד, והי' בירו ספר, "בת עין" על התורה, אבי ז"ל הסתכל בתוך הספר, והבין מתוכו שהמחבר הי' אדם גדול וקנה הספר, אח"כ נסע המו"ס מפה לרדאמסק ובא להתפא"ש והראה לו איזה ספרים לקנות, וסיפר לאדמו"ר שהי' בירו ספר "בת עין" והשר"ב מפלאוונא קנה הספר, מיד צוה אדמו"ר זצ"ל למשמשו ר' אברהם לייב ז"ל שישע לאבי ז"ל ולבקש ממנו שישלח לו הספר הזה בשאלה.

ר' אברהם לייב ז"ל בא לאבי ז"ל ובקש ממנו בשם אדמו"ר זצ"ל שישאל לו הספר, אבי ז"ל נתן לו תיכף הספר כבקשתו, ואחרי שבוע אחת הי' אבי ז"ל משובתי שבי"ק ברדאמסק אצל אדמו"ר זצ"ל, ביום א' בבקר כאשר היה עוד אדמו"ר זצ"ל בביהמ"ד מלובש בטו"ת אחר התפלה, קרב אליו אבי ז"ל ורצה ליקח ממנו פרידת השלום, ואז בקש ממנו אדמו"ר שיניח עוד אצלו הספר על משך איזה שבועות, וכאשר הבין אבי ז"ל כי הס' הזה הוא בחשיבות אצל אדמו"ר זצ"ל, בקש ממנו מאד שיכבדהו אדמו"ר ויקח ממנו הס' הזה במתנה, וכאשר שמע אדמו"ר זצ"ל זאת, צהלה פניו מאוד ואמר בבדיחותא, בחון נא עתה אפי' אם תתן לי ח"י זהובים בעד הספר לא אמכרנו לך, וצוה מיד ליתן יי"ש ומיני מגדנות וכיבד לכולם עם יי"ש ומגדנות, וכולם שתו לי לחיים כמו על שמחה,

אחר ששתו כולם אמר להם [התפא"ש]: עתה אספר לכם הענין של הספר הזה, מחבר הספר הזה הי' צדיק גדול ונורא "פינ דיא פערצייטישע יודען" [הי' מקובל לאבי ז"ל כי בעת אשר אמר התפא"ש לשון כזה שכונתו הי' על צדיק גדול מאוד שנשמה גבוהה] והוא הי' בזמן הרבי ר' בער מראדאשיטץ זצ"ל והי' דר בארץ רוסיא בעיר אורזיטץ. ותמיד הי' חשקי לנסוע אליו, ולהכירו, אך מחמת מרחק המקום לא נסעתי אליו, ונפטר בלא בנים ר"ל, והספר הזה נדפס במספר קטן רק איזה מאות ספרים עבור אנשי שלומיו ונשארו ברוסיא, והצדיק הזה נסע לארץ ישראל ונפטר שם, וע"י סיבה בא הספר לכאן (מובן הי' שיבא הספר ליד התפא"ש ומגלגלין זכות וכו') אח"כ סיים בזה"ל: בני אברהם ישכר בער נקרא על שמו עכ"ל

(עטרת שלמה" בשם הגה"ח רבי יצחק שמולעוויץ זצ"ל אב"ד קרימלוב)

***

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל

***

לזכות הרוצה בעילום שמו
שיקויים ברכת צדיק "מנוחה ושמחה, אור ליהודים"

ההפצה בעיה"ק טבריא נתנם לע"נ רבני טבריא
רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג' זצ"ל
רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זדיהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

לע"נ האשה החשובה הצדקנית
מרת פרידא גילה בת הרה"ח ר' יצחק אייזיק ע"ה (רי"ד)
נלב"ע י"ז אדר ב' תשע"ט

לזכר עולם יהי צדיק, כ"ק אדמו"ר הגה"צ רבי שלמה בן רבי מרדכי זצ"ל מזוועהל - צאנז, נלב"ע כ"ו תמוז תשע"ו.
ולע"נ ראש הישיבה הגאון האדיר רבי אליהו שמואל בן רבי יעקב ישראל זצ"ל, נלב"ע כ"ה מרחשון תשע"ט

לע"נ איש החסד טובתך בכל טידה נכונה
הרה"ח ר' משה בן ר' שמואל רפאל (רי"ד) ז"ל

להעלחת
נושה בן אסתר כולכה
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו
להתברך בכל נילי דנויטב

להעלחת
נואיר יחיאל בן חנה סיכוא
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד
לו להתברך בכל נילי דנויטב

להעלחת
נוגנס כענדל בן פרידא גילה
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד לו
להתברך בכל נילי דנויטב

להעלחת
אפרים בן אסתר לאה
זכות הפצת תורה וחסידות, יענווד
לו להתברך בכל נילי דנויטב

להעלחת
יוסף נתן בן רבקה טויבא
זכות הפצת תורה וחסידות,
יענווד לו להתברך בכל נילי דנויטב

להשתתפות בהוצאות הגליון לרגל שמחה או לע"נ ולקבלת הגליון במייל, להערות ולהארות, GILYON.LIZENSK@GMAIL.COM